

NORVAR

Prosjektrapport

127
2002

**Vassdragsforbund
for Mjøsa og tilløpselvene**
— en samarbeidsmodell



Norsk VA-verkforening

NORVAR-rapport

Norsk VA-verkforening

Postadresse: Vangsvegen 143, 2317 Hamar
Besøksadresse: Vangsvegen 143, Hamar
Telefon: 62 55 30 30

Rapportnummer:	127- 2002
Dato:	18. oktober 2002
Antall sider (inkl. bilag):	43
Tilgjengelighet:	
Åpen:	x
Begrenset:	

Rapportens tittel:

Vassdragsforbund for Mjøsa og tilløpselvene - en samarbeidsmodell

Forfatter(e):

Ivar Helleberg, NORVAR.

Thor Nordhagen og Ola Gillund, Fylkesmannen i Hedmark har bidratt med verdifullt materiale til flere av kapitlene.

Ekstrakt:

På oppdrag fra "Styringsgruppen for overvåking av Mjøsa med tilløpselver" har NORVAR vurdert eventuell etablering av vassdragsforbund. Etableringen er sett i forhold til pågående overføring av miljøvernoppgaver og myndighet til kommunene, og EUs rammedirektiv for vann.

Gjennom etablering av et vassdragsforbund som samler alle med brukerinteresser knyttet til vassdraget, kan framtidig overvåking av vassdraget sikres. Vassdragsforbundet kan også ivareta andre fellesoppgaver som angår vassdraget, og framskaffe nyttig informasjon for sine medlemmer.

Vassdragsforbundet foreslås etablert som en ideell forening med eget fast sekretariat. Finansieringen foreslås løst gjennom at medlemmene betaler en årlig kontingent.

Oppfølging i Norge av EUs rammedirektiv for vann vil ha betydning for norsk vassdragsforvaltning. Vassdragsforbundets organisasjon og arbeidsform må tilpasses ny organisering av vassdragsforvaltningen i Norge når EUs rammedirektiv for vann blir iverksatt, og vassdragsforbundet må være innstilt på å involvere seg også i samarbeid som omfatter hele Glomnavassdraget.

Emneord, norske:

Overvåking

Vassdrag

Rammedirektiv

Samarbeid

Emneord, engelske:

Surveillance

Watercourses

Frame Directive

Collaboration

Andre utgaver:

ISBN 82-414-0245-7

Forord

Etter nedtrapping av statlig forurensningsovervåking i Mjøsa ble det i 1996 opprettet et samarbeid mellom kommuner og andre som første trinn i et samarbeid for å føre overvåkingen videre. Samarbeidet ble fra starten av organisert gjennom "Styringsgruppen for overvåking av Mjøsa med tilløpselver".

Styringsgruppen ønsker å etablere en permanent organisasjon for å sikre fremtidig overvåking av Mjøsa, Lågen og de andre tilløpselvene. Styringsgruppen har sett nærmere på vassdragsforbund etter svensk mønster, og har funnet at en slik samarbeidsmodell kan fungere godt også her.

Hensikten med et vassdragsforbund vil være å sikre framtidig overvåking og etablere et felles forum for samarbeid mellom alle parter som har brukerinteresser knyttet til vassdraget, både kommuner og andre offentlige organer, næringsliv, organisasjoner og private.

Etableringen er vurdert i forhold til pågående omlegginger i norsk vassdragsforvaltning, som i enda større grad enn hittil vil føre til behov for gode overvåkningsdata for vassdrag som Mjøsa og Lågen.

Det er oppnevnt en arbeidsgruppe for overvåkingen av Mjøsa, for å ivareta arbeidet i praksis. Arbeidsgruppen består av følgende medlemmer:

- Einar Kulsvehagen, Gjøvik kommune (leder)
- Bjørn Faraasen, Hamar kommune
- Trond Stensby, Vågå kommune
- Gyda Austin, Oppland fylkeskommune
- Jon Arne Eie, Glommens og Laagens Brukseierforening
- Bjørn Stårvik, Fylkeslegen i Hedmark
- Thor Nordhagen, Fylkesmannen i Hedmark
- Steinar Fossum, Fylkesmannen i Oppland

NORVAR har utarbeidet rapporten etter oppdrag fra og i samarbeid med Arbeidsgruppen, som har fungert som en referansegruppe. Thor Nordhagen og Ola Gillund hos Fylkesmannen i Hedmark har bidratt med verdifullt stoff til rapporten, og har skrevet et par av kapitlene.

Bakgrunnen for at NORVAR har engasjert seg i dette prosjektet er at EUs rammedirektiv ventes å få stor betydning for norsk vannforvaltning og derved også NORVARs medlemmer. For NORVAR har det derfor vært nyttig å vurdere en aktuell samarbeidsmodell.

Vi takker Arbeidsgruppen og fylkesmannens representanter for verdifulle bidrag til rapporten.

Hamar 18. oktober 2002

Ivar Helleberg

Vassdragsforbund for Mjøsa og tilløpselvene

- en samarbeidsmodell

Innhold:

Forord.....	2
Konklusjon og anbefaling.....	4
Innledning	5
Utvikling av forurensningsbegrensende tiltak og overvåking	6
Forholdet til regionale og sentrale myndigheter	9
EUs rammedirektiv for vann.....	12
Hvorfor vassdragsforbund?.....	14
Oppgaver for et vassdragsforbund	17
Vassdragsforbund for Mjøsas nedbørfelt.....	18
Vassdragsforbund for Mjøsa med tilløpselver. Forslag til vedtekter.....	21
Bakgrunnsmateriale	24
Vedlegg 1: EUs rammedirektiv for vann	25
Vedlegg 2. Notat: Overvåking av Mjøsa – vassdragsforbund?	30
Vedlegg 3: Brev fra fylkesmannen i Hedmark om overvåking av Mjøsa	35
Vedlegg 4: Brev fra SFT om tildeling av fagmidler for 2001	39
Vedlegg 5. Notat: Utredning Mjøsa vassdragsforbund.....	43

Konklusjon og anbefaling

For å sikre framtidig samarbeid om overvåkingen i Mjøsa, Lågen og andre tilløpselver til Mjøsa, anbefales det å opprette et vassdragsforbund som samler alle brukerinteressene i vassdraget.

Det anbefales at vassdragsforbundet gis følgende oppgaver:

- ✓ Forestå en koordinert vassdragsovervåking (særlig forurensningsovervåking og resipientkontroll)
- ✓ Ta initiativ og eventuelt gjennomføre eventuelle supplerende undersøkelser
- ✓ Stå for informasjon i egen regi og tilrettelegge for at medlemmene kan bruke kvalitetssikret informasjon som ledd i egen miljøinformasjon
- ✓ Ansvar for koordinering av andre pågående tiltak og undersøkelser, og være høringspart i aktuelle saker innenfor vassdragsforbundets arbeidsområde

Vassdragsforbundets organisasjon og arbeidsform må tilpasses ny organisering av vassdragsforvaltningen i Norge når EUs rammedirektiv for vann blir iverksatt.

Det anbefales også at vassdragsforbundet kan tillegges følgende oppgaver:

- Delta aktivt i eventuelt prøveprosjekt for utvikling av lokale og vassdragsvise samarbeidsmodeller for overvåking, utarbeidelse av handlingsplaner og andre oppgaver som følger av gjennomføring av rammedirektivet
- Bidra aktivt i høringer og annet påvirkningsarbeid for å fremme samfunnsmessig gode løsninger
- Samarbeide med myndigheter og med eventuelle tilsvarende samarbeidsorganisasjoner i andre deler av vassdraget for å utvikle hensiktsmessige arbeidsformer for hele vassdraget
- Bidra til å skape samarbeidsforum for fysisk planlegging
- Danne forum for gjensidig informasjon og medvirkning for de brukergruppene som er tilsluttet vassdragsforbundet.

Et vassdragsforbund for Mjøsa med tilløpselver vil bare dekke deler av Glommas nedbørfelt. Rammedirektivet krever at forvaltningen for hele vassdraget skal samordnes under en myndighet. På grunn av Glommavassdragets størrelse mener vi likevel at det vil være hensiktsmessig å dele opp det praktiske arbeidet i regioner.

Mjøsa med tilløpselver vil være et hensiktsmessig område for utprøving av en modell for regionalt samarbeid tilpasset rammer som settes for å ivareta nødvendige helhetshensyn. Det foreslåtte samarbeidsprosjektet kan gi erfaringer til nytte i andre vassdrag, og det bør tas opp med de sentrale myndigheter om det eventuelt kan bli prøveprosjekt for iverksettelse av rammedirektivet.

Det vil være positivt for bedrifter, regulanter, frittstående vann- og avløpsverk, landbruk og andre med brukerinteresse i vassdraget å bli medlemmer sammen med de grupper som allerede deltar i samarbeidet om overvåking av vassdraget.

Vassdragsforbundet foreslås organisert som en ideell forening.

På side 21 er det foreslått vedtekter for vassdragsforbundet.

For å sikre driften av vassdragsforbundet, foreslås det opprettet et eget sekretariat som for eksempel kan legges til en av fylkesmennenes miljøvernavdelinger.

Innledning

Mjøsa, Lågen og andre tilløpselver er en av de viktigste naturressursene for distriktet, gir forutsetninger for et rikt biologisk mangfold og brukes ikke bare til drikkevann og andre vannforsyningsformål, men også til energiforsyning, resipient, bading, fiske og friluftsliv.

I 1995 varslet SFT nedtrapping av statlig forurensingsovervåking i Mjøsa. På bakgrunn av dette og den posisjon Mjøsa har som drikkevannskilde og resipient, ble det i 1996 igangsatt lokalt samarbeid om overvåkingen av Mjøsa. Samarbeidet ble etter kort tid utvidet til også å omfatte Lågen og de andre tilløpselvene.

Det er nå ønskelig å få dette samarbeidet inn i fastere former for å sikre framtidig overvåking av vassdraget. Styringsgruppen for overvåking av Mjøsa med tilløpselver ønsket å få vurdert om dette kan organiseres gjennom et vassdragsforbund. Aktuelle formål for et slikt samarbeid vil være å sikre kunnskapsgrunnlag for framtidig forvaltning av vassdraget, bidra til informasjon og være en samarbeidsarena for ulike brukergrupper som næringsliv og andre aktører med interesse for vassdraget. Trolig vil konsesjonspålagt overvåking bli rimeligere gjennom et samarbeid.

EUs rammedirektiv for vann vil få en overordnet betydning for framtidig planlegging og forvaltning av vassdragene. Direktivet innfører typespesifikke miljømål og nedbørfeltorientert forvaltning. Lågen og Mjøsa med sitt nedbørfelt på 16 461 km² skal sees under ett og sammen med hele Glommavassdraget (41 960 km²).

Etablering av vassdragsforbundet bør ta hensyn til pågående endringer i norsk vannforvaltning, med omstilling i forvaltningen slik at kommunen får økt myndighet, økt ansvar og en stadig viktigere posisjon i vassdragsforvaltningen. Dette vil også gjelde iverksettelse av EUs rammedirektiv for vann.

Vassdragsforvaltningen i Norge har hittil fulgt de administrative grensene, med unntak av samarbeid om felles vassdragsplaner som bl.a. Tiltaksplan for Mjøsa og Handlingsplan Glomma. NVEs forvaltning går også mer på tvers av de lokale og regionale administrative grensene. Etter hvert som sentrale myndigheter har tonet ned sin rolle og myndighet er delegert ut til kommunene, har forvaltningen blitt mer fragmentert i forhold til vassdragene. Disse krysser ofte mange kommunegrenser og enkelte ganger også flere fylkesgrenser. I vassdrag som krysser administrative grenser er det behov for frivillig samarbeid og fellesløsninger som kan bidra til å ivareta grensekryssende problemstillinger. Rammedirektivet kan føre til at det igjen blir etablert en mer sentralisert forvaltning, men kommunene og myndigheter på fylkesnivå vil få en viktig rolle. De vil derfor også ha fordeler av en aktiv og samlet medvirkning i overvåking og planlegging som følger av direktivet, og at nasjonal overvåking samordnes med lokale og regionale behov.

Utvikling av forurensningsbegrensende tiltak og overvåking

Bakgrunn

Fra naturens side er Mjøsa en næringsfattig (oligotrof) klartvannsinnsjø med lav biologisk produktivitet. Vannkvaliteten avspeiler de geologiske forhold i nedbørfeltet. Ca. 70 % av tilrenningen skjer fra Jotunheimen m/Gudbrandsdalen, mens resten kommer fra nærområdet inntil 20-30 km fra strandsonen.

Så lenge bosettingen var lav med enkel sanitær standard og næringsvirksomheten begrenset, ble ikke vassdraget påvirket av forurensninger i vesentlig grad, dvs de naturlige tålegrenser ble ikke overskredet.

Utvikling i bosetting og næring

Gjennom forrige århundre skjedde det store endringer innen nedbørfeltet mht. brukerinteresser av vassdraget og levestandard. Fra hovedsakelig å være en kommunikasjons- og transportåre foruten i noen grad å gi grunnlag for næringsfiske, ble vassdraget regulert for bl.a. kraftproduksjon. Det ble behov for driftsvann til industri med tilsvarende behov for utslipp av prosessvann. Bosettingen i de vassdragsnære områdene økte og med det behov for vannforsyning av god kvalitet. Landbruket ble også en betydelig bruker av vassdraget med vannforsyning til dyrehold og vanning av dyrkingsarealer.

I dag utgjør drikkevann, resipient, kraftproduksjon og friluftsliv som båtbruk, bading og fiske en vesentlig del av brukerinteressene.

Alvorlige forurensningsproblemer oppsto

Estetiske problemer og brukerkonflikter ble etter hvert registrert i 1950/-60 årene. I 1969 var NVE som den gang hadde ansvar for forurensningssaker, klar over at forurensningsproblem var under utvikling og visse forundersøkelser i vassdraget ble igangsatt. I desember 1970 ble det etablert et samarbeid mellom Mjøsas nærkommuner og staten om en bredere undersøkelse av Mjøsa. Dette fordi det forelå lite erfaring om forurensning/overgjødning av vassdrag og det derfor var viktig å finne ut hvor tiltak best kunne settes inn. Norsk institutt for vannforskning ble engasjert til oppgaven.

Det ble snart klart at det var fosforutslippene som var den viktigste årsaken til den sterke algeveksten en hadde i Mjøsa og som skapte problemer for vanninntak og friluftaktiviteter.

Aksjonsplan for Mjøsa – forurensningsbegrensende tiltak og resultater

Da forurensningssituasjonen i 1976 var blitt svært alvorlig, og ut fra de store nasjonale interesser Mjøsa har, vedtok Stortinget i 1977 en aksjonsplan for Mjøsa. Målsettingen var innen utgangen av 1979 å redusere forurensningsbelastningen til et akseptabelt nivå.

Det ble utarbeidet en aksjonsplan basert på et fosforbudsjett hvor alle kilder for fosfor ble anslått for deretter å vurdere tiltak. Det ble gitt forbud mot visse utslipp og fastsatt rensekraft for andre utslippstyper. Følgende tabell viser en oversikt over mål for Mjøsaksjonen og oppnådde fosforreduksjoner:

Fosforutslipp i tonn/år fordelt på kilder

Kilder/årstall	1972	1976	1980	1992	Mål for Mjøsaksjonen
Kommunale utslipp	99	99	29	25	10
Industri	115	45	15	10	14
Spredt bebyggelse	50	50	30	25	15
Punktkilder jordbruk	47	41	16	10	4
Arealavrenning jordbruk	28	58	42	25	37
Skog- og naturområder	90	90	90	90	90
Sum	459	383	222	185	170

Kilde: Fylkesmannen i Hedmark, miljøvernavdelingen

Under Mjøsaksjonen ble fosforutslippene redusert fra 459 tonn per år til ca. 220 tonn mens målsettingen var 170 tonn.

I tiden etter Mjøsaksjonens avslutning har fosforutslippene stadig gått nedover slik at de i dag ligger i området 200 tonn/år. Dette svinger en del, bl.a. på grunn av naturforhold som breslamtransport fra Jotunheimen.

Selv om Mjøsa i senere år viser nær akseptabel status må situasjonen karakteriseres som ustabil da små belastningsøkninger raskt kan bidra til økologiske endringer som særlig kan gjøre utslag på algevekst.

Det er investert nær 5 milliarder kroner (omregnet til dagens kroneverdi) i forurensningsbegrensende tiltak i Mjøsas nedbørfelt.

Overvåking

Mjøsundersøkelsen som ble igangsatt i 1970/71 pågikk under hele aksjonsperioden som et samarbeidsprosjekt mellom kommunene i nærområdet og staten, hvor staten betalte 50 %. Undersøkellesprogrammet var et basisprogram, men gled etter hvert over til et overvåkingsprogram for å kunne vurdere effekt av iverksatte tiltak.

Da Mjøsaksjonen ble avsluttet i 1980, videreførte Statens forurensningstilsyn overvåkingen under "Statlig program for forurensningsovervåking" uten lokal deltagelse.

I 1995 varslet SFT en endring innen statlig overvåking av ferskvannsføremøter inkl. Mjøsa ved at staten skulle fokusere sin overvåking på forhold av internasjonal betydning. Den statlige del av vassdragsovervåking ville derfor bli "et grovmasket nett". De lokale interesser ville dermed ikke bli fanget opp av dette. For lokale forhold måtte det dermed utarbeides mer detaljerte programmer som kunne samordnes med statlig overvåking, men bekostes lokalt.

Fra 1996 kom nåværende ordning i gang ved "Styringsgruppe for overvåking av Mjøsa og tilløpselver". Fra starten av besto denne av Mjøs kommunene og Glommens og Laagens brukseierforening (GLB), fylkesmennene i Hedmark og Oppland og fylkeslegene i Hedmark og Oppland. Styringsgruppen ble senere utvidet til deltagelse av alle kommuner i nedbørfeltet samt Oppland og Hedmark fylkeskommuner.

SFT har i sitt overvåkingsprogram for Glomma innfelt en prøvestasjon i Mjøsa kalt hovedstasjon Skreia. Kostnadene for denne dekkes i sin helhet av SFT. Øvrige kostnader fordeles med "omforenede" andeler fra de 2 fylkeskommuner og GLB og kommunale andeler beregnet etter innbyggerantall.

Forholdet til regionale og sentrale myndigheter

Norsk miljøvernforvaltning som vannforvaltningen er en del av, er inne i en omstillingsprosess som i løpet av de siste årene har medført store endringer. Kommunene er tilført nye oppgaver og økt myndighet og har fått en hovedrolle i det offentlige miljøarbeidet. Staten har redusert sin rolle, blant annet som følge av myndighetsoverføringen til kommunene. Fylkesmannens oppgaver på forurensningssektoren er endret, ved at nye oppgaver er delegert fra sentrale myndigheter, samtidig med at viktige oppgaver knyttet til avløp og landbruk er flyttet ut til kommunene.

Sentrale myndigheter

Oppgaver for sentrale statlige myndigheter er:

- Nasjonal politikkutforming og -formidling
- Utarbeiding av lover og forskrifter
- Implementering, gjennomføring og rapportering i forhold til EU-direktiver (Eks.: Rammedirektiv for vann)
- Forvaltning av forurensningsloven på områder som ikke er delegert
- Evt. bruk av virkemidler i Plan- og bygningsloven, for eksempel rikspolitiske bestemmelser og statlig reguleringsplan eller arealdel av kommuneplan.
- Ivareta nasjonale interesser når det gjelder vassdragsforvaltningen
- Ivareta nasjonale interesser når det gjelder miljøinformasjon
- Gjennom "Statlig program for forurensningsovervåking" i regi av Statens forurensningstilsyn (SFT) foretar staten en overordnet kartlegging av forurensningstilstanden. I dette programmet inngår bl.a. troløstiltanden i innsjøer, elvetilførselsprogrammet (som måler tilførsler til norske havområder), miljøgifter i innsjøsedimenter, miljøgifter i ferskvannsfisk, overvåking av langtransportert luftforurensning og nedbør og deltakelse i lokale undersøkelser (bl.a. Glomma/Mjøsa/Lågen).

De viktigste sentrale organer for vassdragsforvaltningen er

- Miljøverndepartementet
- Olje- og energidepartementet
- DN: Direktoratet for Naturforvaltning (under Miljøverndepartementet)
- SFT: Statens forurensningstilsyn (under Miljøverndepartementet)
- NVE: Norges vassdrags- og energidirektorat med distriktskontorer (under Olje- og energidepartementet)

I tillegg har Helsedepartementet og Landbruksdepartementet viktige roller (og Fiskeridepartementet for sjøområder). Det blir nå opprettet et nytt organ, Mattilsynet, som vil få en sentral rolle i drikkevannsforvaltningen.

Forenklet kan en si at DN arbeider med forvaltning av naturmiljøet langs og i vassdragene, SFT står for forurensningsforvaltningen og NVE for vannkvalitetsforvaltningen. I tillegg arbeider helsemyndighetene med vannkvalitet i forhold til drikkevann og badevann.

Fylkesmannen - regional miljømyndighet

Fylkesmannen er Kongens og regjeringens representant i fylket og er tillagt et helhetsansvar for all statlig virksomhet. Fylkesmannen skal formidle den nasjonale politikken til kommuner og statlige organer samt føre tilsyn med at denne blir gjennomført innenfor de rammer som er

fastsatt. Fylkesmannen skal også holde regjeringen og departementene orientert om viktige spørsmål i fylket.

Fylkesmannen er forurensningsmyndighet for en rekke virksomheter med utslipp til vann, bl.a. større avløpsanlegg, fiskoppdrett, næringsmiddelindustri, galvanoteknisk industri, avfallsanlegg med mer. Fylkesmannen behandler utslippssøknader og fører tilsyn med disse virksomhetene.

Fylkesmannen skal videre se til at allemannsretten opprettholdes slik at tilgjengeligheten til bl. a. strandområder ikke forringes. Gjennom deltakelse i planprosesser skal fylkesmannen påse at det biologiske mangfoldet bevares og ikke forringes av ulike typer naturinngrep og skal for øvrig bidra til å sikre en best mulig miljøtilstand.

Fylkesmannen har også et overordnet ansvar for landbruksforvaltningen i fylket, og fra årsskiftet vil også fylkeslegen, med sitt statlige ansvar for folkehelsen, herunder overordnet ansvar for drikkevann og badevann, være en del av fylkesmannsembetet.

Vassdragsovervåking er viktig for å gi nødvendig kunnskap om tilstanden i vassdragene, og for å gi faglig grunnlag for miljømyndigheter, helsemyndigheter og planmyndigheter for prioritering av tiltak og utvikling av langsiktige mål og strategier.

Regionale politiske myndigheter. Fylkeskommunen

Fylkeskommunen er planmyndighet på fylkesnivået og er gjennom plan- og bygningsloven (PBL) ansvarlig for at det innen fylkets område utføres en løpende fylkesplanlegging. Fylkesplanleggingen skal samordne statens, fylkeskommunens og hovedtrekkene i kommunenes fysiske, økonomiske, sosiale og kulturelle virksomhet. I fylkesplaner kan det fastlegges retningslinjer for bruken av arealer og naturressurser, når det gjelder spørsmål som får vesentlige virkninger ut over grensene for en kommune eller som den enkelte kommune ikke kan løse innenfor sitt område og som må sees i sammenheng for flere kommuner (PBL § 19-1.)

Det kan også etableres plansamarbeid mellom flere fylkeskommuner, f.eks. for planlegging av vassdrag med tilhørende nedbørsfelt, som berører flere fylker. (Dette kan være aktuelt dersom planoppgaver tilknyttet oppfølging av rammedirektivet blir koblet mot fylkesplanleggingen, jf. omtalen av rammedirektivet fra s. 22. Kommende bestemmelser om implementering av rammedirektivet vil avgjøre hvor sentral rolle fylkeskommunene vil få når det gjelder framtidig vassdragsplanlegging.)

Fylkesplaner skal legges til grunn for fylkeskommunal virksomhet og være retningsgivende for kommunal og statlig planlegging og virksomhet i fylket.

For uten å være planmyndighet for fylkesplaner, er fylkeskommunens rolle etter plan- og bygningsloven i flere §§. Fylkeskommunen skal ha en fagkyndig planleggings- og utbyggingsadministrasjon for utarbeiding og behandling av planer og planfaglig veiledning etter loven. Alle organer som har oppgaver vedrørende ressursutnytting, vernetiltak, utbygging eller sosial og kulturell utvikling skal gi planmyndigheten (kommune el. fylkeskomm.) nødvendig hjelp i planleggingsarbeid etter PBL. Planleggingsmyndighetene på alle nivåer – stat, fylkeskommune og kommuner – skal drive en aktiv opplysning overfor offentligheten om sin planvirksomhet etc.

Kommunale myndigheter

Et mål for nasjonal politikk er å styrke det kommunale miljøvernarbeidet. Regjeringen har signalisert ønske om å gi kommunene større frihet til selv å velge ambisjonsnivå og virkemidler i arbeidet med lokale miljøproblemer, og gi kommunene den nødvendige myndighet til å kunne løse disse oppgavene. Kommunene har følgelig gjennom de siste årene fått delegert vesentlig mer myndighet på forurensningssektoren, blant annet for forurensingssaker i landbruket, og for de fleste avløpsanlegg (mindre enn 1000 PE). Kommunene kan også gjennom revisjon av avløpsforskriften bli tillagt myndighet for industri tilknyttet kommunalt nett.

Kommunene er planmyndighet for kommuneplaner og reguleringsplaner. Vanligvis vil det være en fordel om vassdragsplanleggingen inngår i eller knyttes opp mot denne planleggingen. Kommunene har derfor en nøkkelrolle i arbeidet med forurensingssaker og vassdragsorientert planlegging.

Viktige prosjekter i forbindelse med denne myndighetsoverføringen er "Miljømål for vannforekomstene" og "Lokal Agenda 21". Gjennom sin innflytelse på lokal vassdragsforvaltning har kommunene også en viktig oppgave når det gjelder å bidra til oppnåelse av nasjonale miljømål.

Miljøinformasjon er viktig i holdningsskapende arbeid, for å sikre enkeltmenneskers medvirkning i arbeidet for et bedre miljø, og for å oppnå aksept for nødvendige tiltak for å sikre ønsket miljøkvalitet. Informasjon er høyt prioritert av statlige myndigheter og vil også være et svært viktig satsingsområde regionalt og i kommunene. Foreslått lov om miljøinformasjon vil kunne øke kravet også til kommunal miljøinformasjon. (Se også side 17)

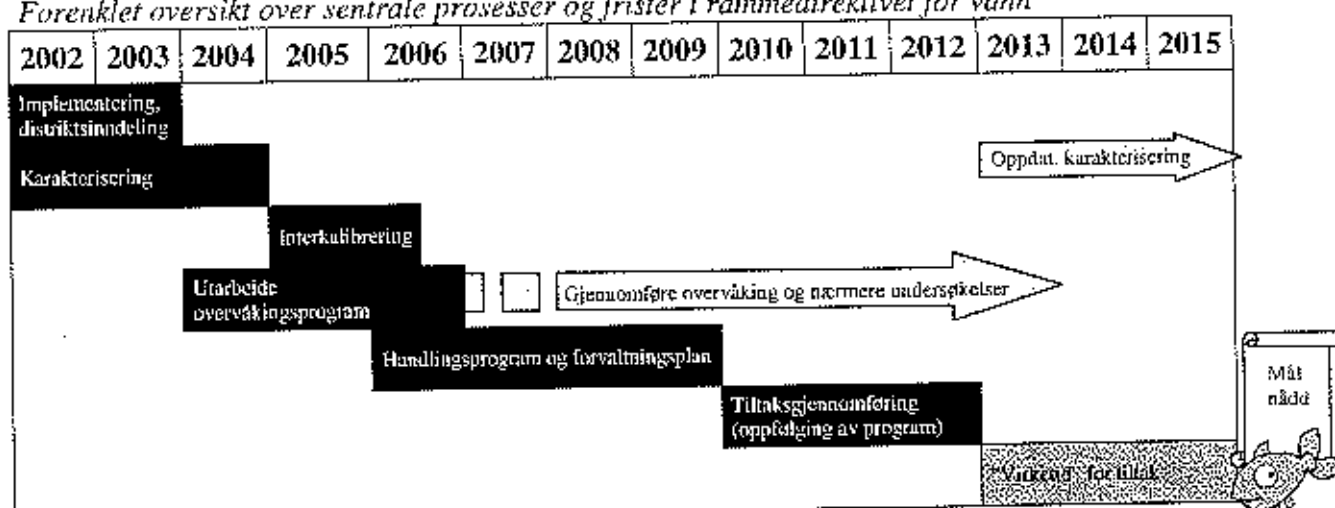
Behovet for å forvalte Mjøsa med tilløpselver som en helhet, innebærer at de administrative grensene (kommune- og fylkesgrenser) er lite egnet som planleggingsgrenser. Det er viktig at det i forbindelse med implementering av rammedirektivet, og gjennom praktiske samarbeidsløsninger mellom kommuner og fylker, finnes funksjonelle løsninger på dette.

EUs rammedirektiv for vann

Om rammedirektivet

EUs rammedirektiv for vann, som gjelder fra 22.12. 2000, vil også gjelde for norsk vannforvaltning. Iverksettelse av direktivet vil innebære at det etableres en nedbørfeltorientert forvaltning, hvor hele vassdrag skal forvaltes som en enhet. Det blir en felles myndighet for hvert nedbørfeltdistrikt, som kan omfatte flere vassdrag. Hele Glommavassdraget vil inngå i ett nedbørfeltdistrikt og vil derfor få en felles vassdragsmyndighet. Direktivet krever at det utarbeides miljømål for vassdragene, overvåkingsprogram, handlingsplan og forvaltningsplan. Hele direktivet skal iverksettes innen 15 år fra det trådte i kraft, og det er utarbeidet følgende framdriftsplan for hele prosessen:

Forenklet oversikt over sentrale prosesser og frister i rammedirektivet for vann



(Figur utarbeidet av SFT)

Rammedirektivet legger opp til offentlighet og medvirkning av berørte parter. Det skal tilrettelegges for at alle interesserte parter skal trekkes aktivt inn i gjennomføringen av direktivet, særlig i utarbeidelse, revisjon og ajourføring av handlingsprogrammer og forvaltningsplaner.

Direktivet legger også opp til å utrede bruk av avgifter som et økonomisk instrument, og avgifter på utslipp til vann kan bli resultatet. Prispolitikken for vann skal gi vannbrukerne tilstrekkelig incitament til å bruke ressursene effektivt. Prinsippet om at forurenseren betaler skal legges til grunn.

Direktivet er nærmere omtalt i vedlegg 1, side 25.

Rammedirektivets betydning for norsk vannmiljøforvaltning

Det er ennå for tidlig å trekke konklusjoner om hvilken effekt rammedirektivet vil få på norsk vannressursforvaltning. Hvordan myndighetene velger å implementere direktivet vil få avgjørende betydning.

Dagens forvaltning er fragmentert. Den er spredt på stat, fylkesnivå og kommune, og på mange ulike sektororganer. Det er ingen som i dag i tilstrekkelig grad ivaretar vassdrag i sin helhet når disse krysser kommune- og fylkesgrenser. Unntaket er der det er etablert frivillig

plansamarbeid mellom kommuner / fylkeskommuner. På dette området vil derfor innføring av nedbørfeltorientert forvaltning etter direktivets krav være en klar forbedring i forhold til dagens system. Behovet for helhetlig forvaltning øker ettersom stadig mer myndighet på forurensningsområdet delegeres ut til kommunene.

Fordi bindende miljømål fastsettes direkte gjennom direktivet, vil kommunenes frihet til å fastsette miljømål kunne bli noe redusert i forhold til dagens praksis.

En stor del av ansvaret for vassdragsovervåkingen forventes fortsatt å ligge på regionalt og lokalt nivå. Økt myndighet og ansvar til kommunene medfører at kommunene får større behov for overvåkingsdata enn tidligere. Lokal overvåking bør samordnes med regionale og sentrale myndigheters overvåking for å begrense ressursbehovet.

Foreløpig er det ikke kjent hvordan sentrale myndigheter tenker seg oppfølgingen av direktivets krav om forvaltningsplan og handlingsprogram, og forholdet mellom disse og planlegging etter Plan- og bygningsloven. Det er sannsynlig at Plan- og bygningsloven vil bli brukt som prosesslov, med noe tilpassing av lovteksten for å sikre nødvendige hjemler. Planene bør sannsynligvis kobles opp mot annen kommunal / fylkes- / evt. statlig planlegging etter PBL. Vassdragsmyndigheten må trekkes inn i denne planleggingen. Direktivet setter krav til offentlighet og offentlig medvirkning, jf. bestemmelsene i artikkel 14.

For å sikre måloppnåelse vil forvaltningsplan og handlingsprogram måtte bli retningsgivende for virkemiddelbruk i nedbørfeltet, blant annet behandling av enkeltsaker etter forurensningsloven.

Hvorfor vassdragsforbund?

Behov

Overvåking av Mjøsa med tilløpselver er de siste årene gjennomført som et frivillig samarbeid mellom de berørte kommunene, regulantene ved Glommens og Laagens Brukseierforening (GLB), fylkeskommunene og staten ved fylkesmennene og fylkeslegene. Fra 2001 deltar også Norske Potetindustrier B/A, Gjøvik.

Nå er det behov for å sikre en langsiktig overvåking med sikker og stabil finansiering. Alle brukere, potensielle brukere og alle som påvirker vassdraget gjennom utslipp, reguleringer eller på annen måte, har et ansvar for vassdraget. En felles interesse vil være å ha oversikt over tilstand og utvikling, bidra i arbeid med målfastsettelse og medvirke i å utrede og foreslå nødvendige tiltak for å nå ønskede mål. For å oppnå dette er det ønskelig å trekke inn i arbeidet industri, landbruk og andre som har eller bør ha interesser i vassdragets miljøtilstand. Arbeidet må foregå på tvers av kommune- og fylkesgrenser.

Derfor er det behov for å opprette et felles forum for frivillig samarbeid, og hvor deltakerne har mulighet for gjensidig informasjon og påvirkning. Et vassdragsforbund vil kunne dekke dette behovet.

Blant de som har interesser i overvåkingen er alle som har utslipp til vassdraget, uansett om utslippene skjer via punktutslipp eller som mer diffus forurensning. Oversikt over utslippene og hvordan disse påvirker resipienten vil være viktig både som grunnlag for å vurdere om gjennomførte tiltak virker etter forutsetningene, om det er de riktige tiltakene som er gjennomført, om disse virker optimalt, og om det eventuelt er behov for ytterligere tiltak. Kjennskap til forholdene i vassdraget er viktig beslutningsgrunnlag. Ved å delta vil virksomheten få all tilgjengelig informasjon, og dessuten være med og påvirke hvilke undersøkelser som skal gjennomføres, og hvordan disse skal presenteres.

Foreslått lov om miljøinformasjon vil pålegge alle som har utslipp plikt til å informere. Medlemmer i et vassdragsforbund vil få tilgang på informasjon som kan benyttes til slike formål, informasjon som er nøytral og kvalitetssikret og dermed kan få økt troverdighet. For virksomheter som har miljøsertifisering eller arbeider for å bli sertifisert vil også deltakelse i et vassdragsforbund kunne være nyttig.

Vassdragsforbundet bør også ha deltakelse av de viktigste offentlige organer som arbeider med vassdragsaker:

- Kommunene er en meget sentral målgruppe for et vassdragsforbund, og vil ha nytte av å delta både for sin rolle som forurensnings-, miljø- og planmyndighet, som forurensere og for å ivareta kommunens oppgaver i forbindelse med vannforsyning med mer.
- Fylkeskommunene er planmyndighet etter Plan- og bygningsloven, og har ansvar for fylkesplanleggingen. Deltakelse i vassdragsforbund vil gi kunnskap om en av de viktigste naturressursene i distriktet, og bedre grunnlaget for den fysiske planleggingen.
- NVEs regionkontor
- Staten ved fylkesmennenes miljøvernavdelinger. I tillegg til et overordnet forvaltningsansvar har staten for øvrig en spesiell interesse som grunneier ved at staten er eier av Mjøsas frie midfelt.

Arbeidsområde

Mjøsa med Lågen og de andre tilløpselvene er allerede innarbeidet som samarbeidsområde om vassdragsovervåking. Ut fra naturgitte forutsetninger er også dette hensiktsmessig: Mjøsa fungerer som en "buffer" som jevner ut påvirkninger på vannkvaliteten i Vorma og Glomma.

Dette er også i samsvar med NIVA's vurderinger. NIVA peker på Mjøsa med Gudbrandsdalslågen som en av 4 separate regioner innenfor Glommavassdraget ("Samordnet vannkvalitetsovervåking i Glomma" side 58. NIVA juli 2002).

Forholdet til rammedirektivet

Innen utgangen av 2003 skal sentrale myndigheter bestemme hvordan rammedirektivet skal implementeres i lovverket, og hvordan distriktsinndelingen skal være. Løsningene på dette kan få stor betydning for hvordan det vil være hensiktsmessig å organisere arbeidet lokalt og regionalt. Dette bør ikke være til hinder for å etablere vassdragsforbund for Mjøsa med tilløpselver nå, men det vil bli behov for tilpasninger når direktivet gjennomføres.

Glommavassdraget med Mjøsa skiller seg ut fra andre norske vassdrag, ikke bare på grunn av størrelse, men også fordi nedbørfeltet omfatter langt flere kommuner og fylker enn de andre hovedvassdragene. Fordi problemstillingene i dette vassdraget er så mangfoldige, kan det være en fordel å komme i gang nå. Det bør undersøkes om dette kan defineres som et prøveprosjekt, kanskje på linje med de to andre prøveprosjektene¹ som er etablert i tilknytning til implementering av direktivet, men med spesiell fokus på organisatoriske utfordringer i et slikt stort vassdrag. Erfaringene herfra kan komme overordnet arbeid til gode, og påvirke slik at løsninger som velges kan bli mest mulig hensiktsmessige også for de andre store vassdragene.

Mjøsa med nedbørfelt kan være et hensiktsmessig område for et slikt prøveprosjekt.

Når ordningene i rammedirektivet trer i kraft, vil det få betydning for vassdragssamarbeidet i Mjøsas nedbørfelt. Samarbeidsbehov og rammer i forhold til vassdragsmyndigheten og eventuelle liknende samarbeidskonstellasjoner for andre deler av vassdraget må avklares og formaliseres.

Svenske erfaringer

I Sverige finnes en rekke frivillige vassdragssamarbeid i form av vassdragsforbund ("vattenvårdsförbund", "vattenförbund", "vattendragsförbund" og andre organisasjoner som arbeider med å følge opp vannkvaliteten og miljøet (i ett tilfelle også vannets kvantitet)). Forbundenes viktigste oppgave er å følge opp samordnet resipientkontroll, som normalt rapporteres i årsrapporter. Vattenvårdsförbund og vattendragsförbund er frivillige organisasjoner, de første av disse ble dannet på 1950 – tallet som følge av de åpenbare miljø- og helseproblemene som var da. Miljöskyddslagen som kom i 1969, gjorde resipientkontrollen obligatorisk. På 70-tallet ble det dannet flere vattenförbund på bakgrunn av en egen lov om vattenförbund. Mange vattenvårdsförbund er dannet på grunnlag av føringer i lov, slik at grad av frivillighet kan være varierende.

¹ Suldalsvassdraget og Morsa

De 3 største innsjøene Vänern, Vättern og Mälaren har i dag egne forbund. Likeså gjelder det de tre store elvevassdragene Ljusnan og Voksen, Dalälven og Inndalsälven. I de store forbundene inngår også flere små forbund slik at en i dag regner med ca 50 forbund i Sverige.

I de kontakter arbeidsgruppen har hatt med Sverige synes erfaringen gode for alle parter. Det vises i den sammenheng til vedlegg 2 (side 30), notatet "Overvåkning av Mjøsa - vassdragsforbund?" og vedlegg 3 (side 35), brev fra fylkesmannen i Hedmark til SFT av 1. juni 2001.

Som grunnlag for svenske beslutninger om hvordan rammedirektivet skal følges opp, har den svenske regjeringen igangsatt "Utredningen svensk vattenadministrasjon", med frist 30.11.2002. I juni ble det presentert en statusrapport som grunnlag for høring, og ytterligere informasjon er tilgjengelig på www.sou.gov.se/vattenadm/.

Oppgaver for et vassdragsforbund

Et vassdragsforbund vil ha som hovedformål å finansiere og gjennomføre tilstandsovervåking, dernest å drive informasjons- og motivasjonsarbeid og forestå spesielle undersøkelser etter behov. Overvåkingen må omfatte de forhold som er nødvendig for å belyse fysisk, kjemisk, biologisk og mikrobiologisk vannkvalitet, økologiske forhold, og etter behov også forhold knyttet til sedimenter og organismer i vannet.

Foreslått lov om miljøinformasjon innebærer at alle får rett til å kreve miljøinformasjon, både fra offentlige myndigheter og offentlige og private virksomheter. Alle næringer er omfattet, både industriell produksjon, tjenesteproduksjon og næringer som jord- og skogbruk. Loven gir rett til å kreve informasjon om alt fra produksjonsprosesser til innholdet i de produktene som brukes og som selges. Naboer til en virksomhet som slipper ut forurensninger har krav på å få vite hvilke stoffer virksomheten slipper ut og hvilke virkninger det har på miljøet. Overvåking i regi av et vassdragsforbund vil gi verdifullt grunnlag for miljøinformasjon også fra medlemmene. Vassdragsforbundet bør derfor legge til rette for at medlemmene kan bruke resultatene fra forbundets miljøundersøkelser aktivt i deres informasjon.

Vassdragsforbundet kan imidlertid tillegges ytterligere oppgaver:

- Delta aktivt i eventuelt prøveprosjekt for utvikling av lokale og vassdragsvise samarbeidsmodeller for overvåking, utarbeidelse av handlingsplaner og andre oppgaver som følger av gjennomføring av rammedirektivet
- Bidra aktivt i høringer og annet påvirkningsarbeid for å fremme samfunnsmessig gode løsninger
- Samarbeide med vassdragsmyndigheten, forurensningsmyndigheter, helsemyndigheter og eventuelle samarbeidsorganisasjoner i andre deler av Glommavassdraget, i første omgang for å utvikle en arbeidsmodell for hele vassdraget. Mer langsiktig er det aktuelt å samarbeide om praktisk organisering av de samarbeidsmodeller som vil være ønskelig for å sikre lokal informasjon og medvirkning i arbeidet, ikke bare med overvåking, men også med handlingsplan og forvaltningsplan
- Ansvar for koordinering av andre pågående tiltak og undersøkelser, og være høringspart i aktuelle saker innenfor vassdragsforbundets arbeidsområde
-

Kommunene har ansvaret for den fysiske planleggingen etter PBL. Ved at vassdragsforbundet sammen med eventuelle framtidige tilsvarende organer for resten av Glommavassdraget vil dekke nedbørfeltet, er det mulig at vassdragsforbundet vil kunne spille en viktig rolle i planarbeidet, delvis ved å være forum for interkommunalt samarbeid (ett eller flere). Slikt samarbeid kan foregå på flere nivåer, avhengig av tema og detaljeringsgrad. Vassdragsforbundet vil også kunne være forum for gjensidig informasjon og medvirkning fra de brukergruppene som er tilsluttet forbundet. Et slikt mandat vil i så fall gå langt ut over det som tidligere har vært rammene for svenske vassdragsforbund, men også for svenske forhold må en påregne en utvidet funksjon for vassdragsvise samarbeidsorganisasjoner.

I forbindelse med etablering av vassdragsforbund bør det vurderes å søke om sentrale midler dersom en ønsker å utprøve nye modeller.

Vassdragsforbund for Mjøsas nedbørfelt

Medlemmer

Mjøsas nedbørfelt eller Mjøsa m/tilføpselver kan vurderes som et enhetlig regionalt miljøovervåkingsobjekt. Med mange og til dels motstridende brukerinteresser vil et samarbeidsorgan hvor alle interesser blir representert være hensiktsmessig.

Et Mjøsa vassdragsforbund vil kunne favne flere interessegrupper:

- Regional myndighet (forvaltning). Denne gjelder de tre fylkene Oslo og Akershus, Hedmark og Oppland, og omfatter fylkesmannen (statlig miljø- og helseforvaltning), fylkeskommunen (planmyndighet og kulturminneforvaltning), NVEs regionkontor og det nye mattilsynet.
- Lokal myndighet (forvaltning og dels bruker). Dette gjelder 20 av kommunene i de tre fylkene.
- Næringsliv (brukere). I denne gruppen er det et stort antall undergrupper som kan deles opp i bransjer:
 - Regulant (GLB) styrer "hydrologien" i nedbørfeltet innenfor rammer fastlagt av vassdragsmyndigheten (NVE). GLB er av de "tyngre" brukerne.
 - Industrien er en stor og uensartet gruppe bestående av en rekke bransjer som meieri, slakteri, grønnsak- og potetbearbeidende industri, treforedling og metallbearbeidende industri o.a..
 - Landbruk omfatter jord- og skogbruk, husdyrhold, pelsdymning m.v.
 - Forsvaret (øvelser/prøveskyting og tidligere dumping av ammunisjon og materiell).
 - Hoteller og andre turistbedrifter
- Organisasjoner
- Allmennheten omfatter interesser som bading, friluftsliv, båtsport, fiske, naturopplevelser mv. Denne gruppen gjelder lag, foreninger og enkeltpersoner.

Organisering

Vassdragsforbundet bør baseres på ideelle målsettinger og drives på non-profit basis.

Medlemskapet bør være frivillig og åpent for alle interessenter som nevnt foran.

Forvaltningen (regionalt og lokalt) bør føle et pådriveransvar og sørge for at det etableres et bredt regionalt samarbeid med primær oppgave å sørge for overvåking av vannkvaliteten.

Finansiering

Forbundets finansiering bør ta utgangspunkt i:

- Hovedmål å finansiere og gjennomføre tilstandsovervåking
- Sekundær oppgave vil være å drive informasjons- og motivasjonsarbeid samt forestå spesielle undersøkelser etter behov
- Andre oppgaver som utføres i henhold til vedtektene.

Tilstandsovervåking vil være den mest kostnadskreven oppgaven for forbundet og bør i hovedsak bekostes av forurenseren (lokal bosetting og næringslivet) mens allmennheten som definert ovenfor og som for så vidt betaler vanlige kommunale VA-gebyrer der de bor, kun belastes for aktuelle andeler innen forbundets informasjons- og motivasjonsarbeid. Uffra vassdragets nasjonale betydning må overvåkingen fortsatt støttes med statlige tilskudd.

Dagens overvåking skjer med et tilskudd fra SFT, fylkeskommunene i Oppland og Hedmark fylker, 20 kommuner, regulanten (ved G.L.B) og en industribedrift (Norske Potetindustrier Gjøvik). Kommunale andeler beregnes etter antall innbyggere mens øvrige andeler er etter avtale).

Deltagerne har en styringsgruppe med en representant fra hver bidragsyter og som videre har oppnevnt arbeidsgruppe for daglig drift.

Ved etablering av et vassdragsforbund bør denne ha et noenlunde rettferdig avgiftssystem. Utfra erfaringer fra Sverige kan det bli vanskelig å "finberegne" avgifter slik at en grov klasseinndeling vil være enklere. Dette gjelder spesielt industri med utslipp av prosessavløp. En bør her se bort fra om bedriftene har separate utslipp eller om de er tilknyttet kommunalt avløpssystem. Det kan for næringsliv/industri foreslås 2-3 avgiftsklasser og for gruppen "allmennheten" 2 klasser hvor det skilles mellom lag/foreninger og enkeltpersoner. Beløpet fordeles etter forurensningspotensiale og utslippsmengder. En nøkkel for dette må avklares som ledd i det videre arbeid.

Et årsbudsjett kan bli som følger:

	Inntekter kr	Utgifter kr
Resipientovervåking		1 500 000
Sekretariat (regnskap, informasjon inn- og utad mv.)		400 000
Statstilskudd (SFT)	400 000	
Sektorbidrag for landbruk (Landbruksdepartementet)	175 000	
Tilskudd for kommuner (kr 2,50 per innbygger)	550 000	
Glommens og Laagens Brukseierforening	100 000	
Enkeltregulanter	?	
Hedmark fylkeskommune	50 000	
Oppland fylkeskommune	50 000	
Akershus fylkeskommune	25 000	
Industri/næring	500 000	
Lag og foreninger	25 000	
Enkeltpersoner	25 000	
Sum	1 900 000	1 900 000

På kort sikt vil deltakelsen i vassdragsforbund og overvåking måtte bygge på stor grad av frivillighet. I utslippstillatelser kan det imidlertid fastsettes vilkår om resipientovervåking, når dette anses for nødvendig. Ved mange utslipp til en felles resipient kan det settes krav om kostnadmessig deltakelse i et felles overvåkingsprogram. Kostnaden må stå i samsvar med utslippets størrelse. Slike vilkår kan innarbeides etter hvert og vil omfatte både kommunale utslipp, institusjoner, turistbedrifter og annen næring/industri, men ikke jord- og skogbruk etter nåværende regler.

I følge artikkel 9 i rammedirektivet skal staten påse at prispolitikken for vann gir et incitament til en effektiv bruk av vannressursene, og at den derigjennom bidrar til at de miljømål som fastsettes, blir oppfylt. Prinsippet skal være at forurenseren betaler. Som følge av dette må en forvente at alle sektorer kan bli trukket inn i finansiering av overvåking og enkelte andre utgifter. Hvordan og i hvilken grad dette skal gjennomføres, er ikke bestemt.

Sekretariat

Overvåkingen har hittil skjedd uten eget sekretariat. Arbeidsgruppen, som er oppnevnt av styringsgruppen, har vært selvkonstituert med arbeidende formann. Sekretariatfunksjonen har vært utført ved miljøvernavdelingene i Hedmark og Oppland. Hedmark fylkeskommune, Regnskapsavdelingen, har tatt imot tilskudd og effektivert utbetalinger.

Det er nødvendig for et vassdragsforbund å ha et eget sekretariat/administrasjon spesielt dersom det etter hvert også skal stå for informasjonsvirksomhet.

Sekretariatet bør sanlokaliseres med en av miljøvernavdelingene i Hedmark og Oppland, eventuelt NVEs regionkontor. Endelig stilling til lokalisering kan først tas når plassering av myndigheten for forvaltning av nedbørfeltdistriktet er avklart, jf. implementering av EU-direktivet.

Sekretariatet vil i tillegg til de oppgavene som er nevnt foran, etter hvert også kunne samordne andre vannrelaterte oppgaver og arbeide med informasjon i større grad enn i dag for eksempel overfor skoler.

Vassdragsforbund for Mjøsa med tilløpselver.

Forslag til vedtekter

§1. Oppgaver

Vassdragsforbund for Mjøsa med tilløpselver skal arbeide for en god vannkvalitet og et langsiktig økologisk bæredyktig og variert livsmiljø i Mjøsa. Forbundet er en ideell forening og har følgende oppgaver:

1. Samordne undersøkelser, evaluering og rapportering av miljøforholdene i Mjøsa og tilløpselvene. Resultatene skal hvert år presenteres i en årsrapport.
2. Delta aktivt i arbeidet med miljømålfastsettelse og utarbeidelse av tiltaksplaner for vassdraget, bl.a. gjennom å foreslå miljømål for vassdraget, og tiltak for at vedtatte miljømål kan nåes.
3. Etter behov fremme undersøkelsesprosjekter som kan gi økt kunnskap om vassdraget, forurensning, biologiske forhold eller andre forhold knyttet til forvaltning og bruk av vassdraget.
4. Initiere, evt. også samordne og følge opp interkommunalt samarbeid om planlegging innenfor tema av felles interesse for flere kommuner.
5. Samordne og spre informasjon om Mjøsa. I dette inngår også holdningsskapende virksomhet, kampanjer og lignende.
6. I sitt arbeid skal vassdragsforbundet i nødvendig grad samarbeide med myndigheten for nedbørfeltdistriktet og eventuelle vassdragsforbund og/eller tilsvarende organisasjoner som arbeider med andre deler av Glommavassdraget.

§2. Medlemskap

Medlemmer i forbundet kan være kommuner, fylkeskommuner, statlige organer, regulanter, industribedrifter, næringsorganisasjoner og andre interesseorganisasjoner .

Årsmøtet kan oppta nye medlemmer etter forslag fra medlem eller styret. Utmelding skal skje skriftlig og kan først tre i kraft året etter at utmelding er sendt.

Det er en årlig medlemsavgift som forfaller til betaling med en måneds varsel etter årsmøtet.

Årsmøtet kan, etter forslag fra styret, utelukke medlemmer som ikke betaler medlemsavgift eller oppfyller andre forpliktelser vedtatt av årsmøtet.

Hvert medlem har en stemmerett.

I vassdragsforbundet kan det også være støttemedlemmer. Et slikt støttemedlem betaler kun medlemsavgift. Støttemedlemmer får tilgang til alle rapporter som utgis av forbundet og har møte- og talerett på årsmøtet, men ikke stemmerett.

§3. Styret

Mjøsa vassdragsforbund ledes av et styre på 7 – 9 medlemmer. Hvert styremedlem har egne personlige varamedlemmer. Samtlige styremedlemmer og varamedlemmer kan kun velges blant forbundets medlemmer. 3 av medlemmene velges fra kommunene, 2 oppnevnes fra fylkesmennene, 1 fra fylkeskommunene, 1 fra regulantene og 1 - 2 fra øvrige medlemmer (etter årsmøtets beslutning, avhengig av antall i denne gruppen).

Styret og styrets leder velges på årsmøtet. Alle velges for 2 år. Det første året velges halvparten for ett år. Styrets leder velges for ett og ett år. Styret ansetter selv sekretær og økonomiforvalter.

Styret er beslutningsdyktig når minst halvparten av styret er til stede. Alle avgjørelser skjer med simpelt flertall. Alle styremedlemmene har en stemme og ved stemmelikhet teller styreleders stemme dobbelt. Styret bestemmer selv møtchypighet og møtested. Styret innkalles av styreleder alene eller når 2 av styremedlemmene ber om det. Styret står fritt til å invitere eksperter eller representanter fra ulike brukerinteresser til møtene.

§4. Årsmøte

Årsmøtet avholdes innen utgangen av mars måned. Ekstraordinært møte innkalles når minst 1/3-del av medlemmene krever det. Innkallingen skal skje skriftlig og senest 30 dager før årsmøtet. Med innkallingen skal det følge en sakliste over saker til behandling.

Saker som et medlem ønsker fremmet for årsmøtet, skal sendes skriftlig til styret innen 2 mnd før ordinært årsmøte.

Avstemming avgjøres gjennom simpelt flertall. Ved stemmelikhet i valg, skjer avgjørelsen gjennom loddtrekning. I ordinære saker avgjøres stemmelikhet med styreformannens dobbeltstemme.

Saker til behandling på ordinært årsmøte:

1. Valg av ordfører og sekretær
2. Valg av 2 til å undertegne protokollen
3. Lovlig innkallelse av årsmøtet
4. Opptelling av stemmeberettigede medlemmer. Stemmeberettigede er medlemmer som har betalt foregående års medlemsavgift.
5. Årsberetning og årsregnskap
6. Valg av styreformann
7. Valg av øvrige styremedlemmer
8. Oppnevning av revisor
9. Valg til valgkomiteen
10. Vedta årets arbeidsprogram og kostnadsbudsjett
11. Fastsette medlemsavgiften og prosjektkostnader
12. Øvrige innmeldte saker

Protokoll sendes alle medlemmer

§5. Prokura

Prokura tegnes av styreformannen eller den styret utpeker.

§6. Regnskapsåret

Regnskapsåret følger kalenderåret.

§7. Ansvarlighet

For vassdragsforbundets fordringer svarer/hefter forbundet kun for summen av de årlige inntektene fra medlemskommunene.

§8. Endring av vedtekter

Beslutning om endring av vedtekter kan kun skje gjennom 2/3 flertall av de tilstedeværende stemmeberettigede medlemmer på årsmøtet, eller i ekstraordinært årsmøte innkalt på samme måte og med samme frister som for ordinært årsmøte.

§9. Oppløsning

Beslutning om oppløsning kan kun skje gjennom enstemmighet av de tilstedeværende stemmeberettigede medlemmer på 2 etterfølgende årsmøter, hvorav det ene skal være det ordinære årsmøtet. Eventuelle gjenværende eiendeler etter oppløsning og andre aktiva skal gå til overvåkingsformål i vassdraget etter det avsluttende årsmøtes bestemmelse.

Bakgrunnsmateriale

1. Problemnotat: Overvåkning av Mjøsa i 1995 (10.3.1995). *Fylkesmennene i Hedmark og Oppland*
2. Vannkvaliteten i Mjøsa før og nå - Mjøsovervåkingen gjennom 25 år. "Styringsgruppa for overvåking av Mjøsa" 1999. (www.fylkesmannen.hm.no)
3. St.meld. nr. 58 (1996-97). Miljøvernpolitikk for en bærekraftig utvikling
4. EUs Rammedirektiv for vann: Direktiv 2000/60/EF av 23.10.2000.
5. Lokal Agenda: www.agenda21.no/
6. "Mjøsa kan bli ren". Sluttrapport om tiltakspakken som anbefales av lokale myndigheter og Statens forurensningstilsyn, desember 1989.
7. Miljøverndepartementet: Handlingsplan Glomma (1992). "Sammenendragsrapport", "Hovedrapport" og "Vassdragsnær arealbruk". Red: Ivar Helleberg
8. Samordnet vannkvalitetsovervåking i Glomma. Resultater og kommentarer fra perioden 1996 – 2000. Kjellberg, G. et al., NIVA 2002
9. Rikspolitiske retningslinjer for vernede vassdrag (Miljøverndepartementet: T 1078)
10. Miljømål for vannforekomster. Diverse veiledningsmateriale.
Se oversikt: www.sft.no/arbeidsomr/vann/miljomal/
11. Rammedirektivet for vann – utfordringer på kort sikt. Notat fra SFT, 12. april 2002
12. NORVAR prosjektrapport 122 / 2002. Prosessen ved utarbeidelse av miljømål for vannforekomster. Erfaringer og råd fra noen kommuner
13. Informasjon om EUs rammedirektiv for vann: www.sft.no/arbeidsomr/vann/vanndirektiv/
14. Informasjon om Statlig program for forurensningsovervåking:
www.sft.no/arbeidsomr/overvaking/program/
15. Nasjonale nøkkeltall for miljøvernpolitikken (inkludert miljømål):
<http://odin.dep.no/md/norsk/publ/stmeld/022001-040006/index-ved001-b-n-a.html>
16. En ny svensk vattenadministrasjon. Lägesrapport från Utredningen svensk vattenadministrasjon. Statens offentliga utredningar, juni 2002. www.sou.gov.se/vattenadm.
17. Ramdirektivet för vatten – en kommunal utmaning. Svenskt Vatten juni 2002.
www.svensktvatten.se

Vedlegg 1: EUs rammedirektiv for vann²

Om rammedirektivet

EUs rammedirektiv for vann (Rådsdirektiv 2000/60/EF) trådte i kraft 22.12.2000. Direktivet er en overbygning for all lovgivning i EU som er relatert til vann, og betraktes som et av de viktigste regelverkene innen det europeiske fellesskapet for ivaretagelse av miljøet.

Direktivet er juridisk bindende for den enkelte nasjon, og blir derfor styrende også for norsk vannmiljøforvaltning. For at sektorer, kommuner, enkeltpersoner og andre aktører skal kunne pålegges at direktivets krav oppfylles, må kravene innarbeides i norsk lovverk. Frist for dette er 22.12.2003. Innen samme frist skal nedbørfeltene være fastsatt som administrative enheter, og den ansvarlige myndigheten innen hvert nedbørfeltdistrikt skal være utpekt.

Miljøverndepartementet, Olje- og energidepartementet, Fiskeridepartementet, Landbruksdepartementet og Helsedepartementet arbeider med å klargjøre hvordan ansvar, oppgaver og plikter skal fordeles og utføres.

Den viktigste funksjon til direktivet er å etablere en helhetlig og koordinert forvaltning som ivaretar alle hensyn knyttet til vann. Dette gjør direktivet dels gjennom samordning av mer enn 20 underliggende direktiver om vannkvalitet og beskyttelse av vann og dels ved innføring av to nye og helt sentrale prinsipper.

For det første fastsetter direktivet *typespesifikke miljømål*³ for alle vannforekomster. Utgangspunktet er at alt ferskvann, kystvann og grunnvann innen 2015 skal ha god tilstand. Med slik god tilstand menes at både kjemiske, biologiske og hydromorfologiske⁴ forhold ikke skal avvike for mye fra naturtilstanden, dvs. de forhold som ville ha eksistert dersom vannforekomsten ikke hadde vært påvirket av menneskelige aktiviteter⁵. Direktivet angir også alternative miljømål ("unntak") for vannforekomster hvor det ikke er mulig eller hvor det er uforholdsmessig kostbart å oppfylle målet om god tilstand. En viktig forskjell mellom "Miljømål for vannforekomstene" og direktivets miljømål er at miljømålene nå fastlegges med bakgrunn i direktivet, og derfor vil bli bindende for norske kommuner.

Det andre hovedprinsippet, som skal sikre at miljømålene nås, er innføring av en *nedbørfeltorientert forvaltning*. En slik forvaltning innebærer at alt vann innen et nedbørfelt og alle aktiviteter som kan påvirke tilstanden til vannet, skal sees under ett - uavhengig av kommune-, fylkes- eller landegrensener. En konsekvens av dette er at vi i Norge må etablere nye administrative grenser for vannforvaltningen, der én myndighet får et overordnet ansvar for å koordinere vannforvaltningen innen en gruppe av nedbørfelt – et så kalt nedbørfeltdistrikt.

Rammedirektivet vil derfor bli et viktig grunnlag for en integrert og nedbørfeltorientert forvaltning av norske vannforekomster, der hele nedbørfelt og kystnære marine områder ses i sammenheng. Miljømål står sentralt i direktivet, og hensikten er at alle vannforekomster enten

² Omtalen av rammedirektivet er utarbeidet av NORVAR og bygger i stor grad på SFTs notat av 12.4.2002

³ Med typespesifikk menes at miljømålet varierer etter hva slags vannforekomst det er snakk om.

⁴ Hydromorfologiske forhold omfatter vannforekomstens fysiske utforming og vannmengder.

⁵ For grunnvann er miljømålet knyttet til kjemisk tilstand og til vannbalanse, dvs. at det ikke tas ut mer grunnvann enn det som nydannes.

skal beskyttes mot å få en dårligere tilstand enn i dag, eller forbedres slik at de tilfredsstiller kravene til "god tilstand" innen 2015.

Bekjempelse av vannforurensning er i stadig større grad blitt et internasjonalt anliggende. Samtidig er det en viktig intensjon med direktivet at lokalt engasjement og initiativ i forhold til lokalt vannmiljø skal utvikles.

Gjennomføring av direktivet

I tabellen nedenfor er det vist noen hovedprosesser med framdriftsplan (ikke utfyllende).

Viktige prosesser i gjennomføring av direktivet	Ansvar	Start	Frist
Implementering, distriktsinndeling	S	2002	2003
Karakterisering	S	2002	2004
- kartlegging av alle vannforekomster	(R)		
- analyse av alle aktiviteter og naturgitte forhold som påvirker tilstanden i dem	(L)		
Karakteriseringen vil danne grunnlag for å kvantifisere miljømålene i hht. direktivet. Analysen av påvirkninger skal avdekke hvor det vil være mest aktuelt med tiltak, samt gi et grunnlag for å prioritere mellom tiltak og til å utforme overvåking			
Kvantifisering av miljømål (interkalibrering)	S / EU	2005	Juni 06
Utvikling og samordning av klassifiseringssystemer	S/R/L	2004	2006
Utarbeide overvåkingsprogram		2007-	
Gjennomføre overvåking og nærmere undersøkelser	(S)/R/L	2006	2009
Forvaltningsplan og handlingsprogram			
Forvaltningsplanen skal gi grunnlag for, og støtte opp under den ansvarlige myndighets arbeid med oppfølging av direktivet i hvert nedbørfeltdistrikt. I særdeleshet knyttet til fastsetting av handlingsprogrammene, som skal skje parallelt med forvaltningsplanarbeidet.			
Informasjon til allmennheten. Rapportering til ESA.		2010	2012
Tiltaksgjennomføring (oppfølging av program)		2013-	
"Virketid" for tiltak			

S: Sentrale myndigheter

R: Regionale myndigheter

L: Lokale myndigheter

EU: EU-kommisjonen

Det ventes at Miljøverndepartementet vil informere om organisering og prosess høsten 2002, bl.a. om hvordan inndelingen i nedbørfeltdistrikter tenkes løst og plassering av ansvarlig myndighet.

Implementering

Som det fremgår av tabellen ovenfor, vil lokale og regionale aktører involveres lite i første fase (implementering).

Kartlegging

Kartleggingen består i å gruppere alle vannforekomster etter type og å komme fram til en beskrivelse av en naturtilstand for hver gruppe/type. Vannforekomster som omfattes av alternative miljømål ("unntak") skal identifiseres. Poenget er ikke å kartlegge tilstanden i vannforekomstene, men å etablere et system som man senere kan benytte for å bedømme om tilstanden til en gitt vannforekomst er tilfredsstillende (oppfyller miljømålet) eller om det må gjennomføres tiltak. Denne delen av karakteriseringen (typifiseringen) skal danne grunnlag

for å kvantifisere miljømålene (se under) og må gjennomføres på sentralt nivå. Denne delen av arbeidet vil bli utført av sentrale myndigheter.

Analysen av påvirkninger skal avdekke hvor det vil være mest aktuelt med tiltak, samt gi et grunnlag for å prioritere mellom tiltak og til å utforme overvåking (se under). Også her vil det kreves en omfattende jobb på sentralt nivå, før det regionale/lokale nivået kobles inn. Blant annet må hensiktsmessige systemer for koordinering og sammenstilling av eksisterende data utvikles, og det må lages maler for gjennomføring av oppgaver regionalt og lokalt. Sistnevnte fordi det i siste del av karakteriseringen skal gjøres mer detaljerte analyser i områder hvor det er sannsynlig (på bakgrunn av den sentrale analysen) at tilstanden ikke møter miljømålene. I denne fasen vil sannsynligvis den ansvarlige myndigheten i hvert nedbørfeltdistrikt og muligens også kommunene bli trukket inn, men trolig er dette altså ikke aktuelt før nærmere 2004.

Kvantifisering av miljømål (interkalibrering)

Miljømålsetningen i direktivet er at tilstanden i en vannforekomst ikke skal avvike for mye fra naturtilstanden til den aktuelle vanntypen. Hvor stort avvik som tillates, vil konkretiseres ved at det utvikles klassifiseringssystemer for de ulike vanntypene. Disse systemene vil omfatte 5 klasser: høy, god, moderat, mindre god og dårlig, hvorav de to første tilfredsstiller miljømålet. Hvor grensene for disse klassene settes er derfor avgjørende for hvilke vannforekomster det må gjøres tiltak i, og hvor omfattende tiltakene må være. Gjennom et felles prosjekt for alle landene skal det sikres at systemene og miljømålene blir fastsatt etter samme prinsipper og dermed med samme ambisjonsnivå over hele Europa. Denne såkalte interkalibreringen vil bli styrt av EU-kommisjonen og skal være ferdig innen første halvdel av 2006. Regionale og lokale myndigheter blir sannsynligvis ikke involvert i denne fasen.

Utarbeide overvåkingsprogram

Etter at interkalibreringen er gjennomført, klassifiseringssystemene er fastsatt og miljømålene dermed er kvantifisert, skal det kartlegges hvordan tilstanden i vannforekomstene faktisk er i forhold til direktivets krav. Slik kartlegging er hovedformålet med overvåkingen. For at overvåkingen skal være så effektiv og dekkende som mulig, krever direktivet at det skal utarbeides planer/programmer for overvåkingen for hvert nedbørfeltdistrikt. Her vil den ansvarlige myndigheten i hvert nedbørfeltdistrikt få en viktig rolle. Karakteriseringen, og særlig de mulige problemområdene i forhold til miljømålene som karakteriseringen avdekker, gir hovedgrunnlag for utformingen av overvåkingsprogrammene⁶. Detaljplanleggingen av overvåkingen må derfor gjøres i perioden etter karakteriseringen og før fristen for oppstart av overvåkingen i desember 2006. Imidlertid vil det være aktuelt å gjennomføre begrenset overvåking i forbindelse med den detaljerte analysen i karakteriseringen, altså før 2004. Sentrale og regionale myndigheter må samarbeide tett i denne fasen siden rammene for overvåkingen og miljømålene fastsettes sentralt, mens mye av overvåkingen vil planlegges og gjennomføres regionalt og lokalt. Det må dessuten sikres koordinering med eksisterende nasjonale og ev. kommunale overvåkingsprogrammer.

I denne fasen er det viktig med lokal og regional aktiv deltakelse, for å sikre at lokale og regionale interesser blir ivaretatt.

⁶ Det tilsynelatende noe ulogiske i å starte med karakteriseringen, framfor å gå løs på kartleggingen av tilstanden med en gang, vil dermed kunne effektivisere overvåkingen vesentlig.

Forvaltningsplan og handlingsprogram

Hvordan forvaltningsplaner og handlingsprogrammer i praksis skal utarbeides og fastsettes vil avhenge sterkt av de administrative ordningene som fastsettes innen 2003. Også fordi arbeidet ligger noen år fram i tid, er det vanskelig å detaljbeskrive hvilke utfordringer det innebærer. Det som kan sies er at man gjennom de prosesser som er beskrevet over vil skaffe oversikt over alle vannforekomster, hvilken tilstand de må ha for å oppfylle miljømålene, hvilken tilstand de faktisk er i og hvilke forhold som påvirker eller kan komme til å påvirke tilstanden. Sammenholdt vil all denne informasjonen vise hvor det må gjøres tiltak. En slik sammenstilling av all informasjon for hvert nedbørfeltdistrikt er hovedformålet med *forvaltningsplanen*. Planen skal gi informasjon til allmennheten samt rapporteres til ESA (EFTAs overvåkingsorgan). Den viktigste funksjonen til forvaltningsplanen er likevel å gi grunnlag for, og støtte opp under den ansvarlige myndighets arbeid med oppfølging av direktivet i hvert nedbørfeltdistrikt. I særdeleshet knyttet til fastsetting av *handlingsprogrammene*⁷, som skal skje parallelt med forvaltningsplanarbeidet. Disse prosessene må gjennomføres på regionalt nivå og med sterk medvirkning fra og forankring i kommunene. Direktivets kravstilling innebærer likevel at sentrale myndigheter vil ha en sterk styring med arbeidet gjennom lovgivning, retningslinjer mv. Denne balansen mellom statlig styring og lokal medvirkning/handlingsrom, sammen med utforming av forpliktende, sektorovergripende handlingsprogrammer, vil bli en stor utfordring i den praktiske oppfølgingen av direktivet.

Offentlighet og medvirkning

Direktivet inneholder bestemmelser om offentlighet og medvirkning. Det skal tilrettelegges for at alle interesserte parter skal trekkes aktivt inn i gjennomføringen av direktivet, særlig i utarbeidelse, revisjon og ajourføring av forvaltningsplaner og handlingsprogrammer. Artikkel 14 inneholder nærmere regler for dette.

Rammedirektivets betydning for norsk vannmiljøforvaltning

Det er ennå for tidlig å trekke konklusjoner om hvilken effekt rammedirektivet vil ha på norsk vannressursforvaltning.

Alle vassdrag utgjør en helhet hvor tiltak et sted i vassdraget kan påvirke helt andre deler av vassdraget uavhengig av administrative grenser. Per i dag er det ingen forvaltningsmessige ordninger som ivaretar dette, forvaltningen foregår i hovedsak innenfor fylkes- og kommunegrenser. Unntaket er der det er etablert frivillig plansamarbeid mellom kommuner / fylkeskommuner. Innføring av en nedbørfeltorientert forvaltning slik det kreves i direktivet vil derfor være en klar forbedring i forhold til dagens system på dette området. Behovet for helhetlig forvaltning øker ettersom stadig mer myndighet på forurensningsområdet delegeres ut til kommunene.

Fordi bindende miljømål fastsettes direkte gjennom direktivet, vil kommunenes frihet til å fastsette miljømål kunne bli noe begrenset i forhold til dagens praksis. Direktivets miljømål

⁷ Handlingsprogrammet er selve nøkkelen til å oppfylle direktivets miljømål og skal omfatte alle tiltak som er nødvendige for å nå målet i hver enkelte vannforekomst. I dette ligger at alle aktuelle tiltak må rangeres ut fra hvor mye de påvirker vannforekomsten og til hvilken kostnad denne påvirkningen kan reduseres eller opphøre. Ved at alle tiltak innenfor hele nedbørfeltet til vannforekomstene vurderes samtidig og etter de samme kriterier, vil det sikres at de mest effektive tiltakene velges og at kostnadene fordeles rettferdig. I tillegg til å oppfylle miljømålene, er dette intensjonen bak hele direktivet og innføringen av en helhetlig, nedbørfeltorientert forvaltning.

angir minimumsstandard, og der lokale interesser og behov tilsier det, bør det være mulig for lokale myndigheter å fastsette mål som har høyere ambisjonsnivå.

En stor del av ansvaret for vassdragsovervåkingen forventes fortsatt å ligge på regionalt og lokalt nivå. Det at kommunene får stadig større oppgaver og en mer sentral posisjon på miljøsektoren og økt myndighet på forurensningsområdet, medfører at kommunene får større behov for overvåkingsdata enn tidligere. For å unngå dobbeltarbeid og styrke nytten av det samlede arbeidet, er god koordinering mellom nivåene nødvendig. For et stort vassdrag som Lågen / Mjøsa er et tett samarbeid mellom berørte kommuner og regionale og sentrale myndigheter nødvendig. Rammedirektivet stiller økte krav til slik samordning.

Foreløpig er det ikke kjent hvordan sentrale myndigheter tenker seg oppfølgingen av direktivets krav om forvaltningsplan og handlingsprogram, og forholdet mellom disse og planlegging etter Plan- og bygningsloven. Det er sannsynlig at Plan- og bygningsloven vil bli brukt som prosesslov, med noe tilpassing av lovteksten for å sikre nødvendige hjemler. Planene bør sannsynligvis kobles opp mot annen kommunal / fylkes- / evt. statlig planlegging etter PBL. Vassdragsmyndigheten må trekkes inn i denne planleggingen. Direktivet setter krav til offentlighet og offentlig medvirkning, jf. bestemmelsene i artikkel 14.

For å sikre måloppnåelse vil forvaltningsplan og handlingsprogram måtte bli retningsgivende for virkemiddelbruk i nedbørfeltet, blant annet behandling av enkeltsaker etter forurensningsloven.

Selv om inndelingen i nedbørfeltdistrikter ikke foreligger, er det klart at hele Glommavassdraget vil inngå i ett nedbørfeltdistrikt. Det vil bli en felles vassdragsmyndighet for hele Glommavassdraget med Mjøsa og tilløpselvene.

Videre inndeling må foretas etter nedbørfelt. Det innebærer at hele Glommavassdraget må forvaltes under ett, bl.a. med en samordnet overvåking og felles, enhetlig forvaltningsplan og handlingsprogram.

På grunn av Glommavassdragets størrelse, vil en samlet gjennomføring for hele vassdraget bli omfattende. Lokal aktiv deltakelse i planleggingen krever vesentlig mindre områder for å sikre nødvendig nærhet. En mulig modell for dette vil være at hele nedbørfeltet deles inn i mindre områder (delvassdrag), med samarbeid innenfor disse om de tema som med fordel kan brytes opp geografisk.

Saksnr.:
Sign.: Thor Nordhagen
Ref.: 461.0
Dato.: 31.05.01

Vedlegg 2. Notat: Overvåking av Mjøsa – vassdragsforbund?

Innledning:

I brev av 27. mars d.å. anmoder SFT Fylkesmannen i Hedmark om å ta kontakt med Fylkesmannen i Oppland for å lage en vurdering av muligheten for å få de som står for forurensningene av Mjøsa (kommuner, landbruk og konsesjonærer) til å finansiere overvåkingen alene fra og med år 2002. Frist for svar til SFT er 31. mai d.å. og SFT vil gi tilbakemelding for eventuelt videre arbeid på grunnlag av materialet innen 1. august d.å.

Historikk og status:

Kort oppsummert kan overvåking av Mjøsa sies å starte med en forberedende undersøkelse i 1969 v/NVE's midler til vassdragsundersøkelser i reguleringssammenheng. Undersøkelsene ble gjennom årene frem til 1980 finansiert m/50% tilskudd fra staten og resten ble delt mellom regulanten (GLB) og Mjøsas nærmeste kommuner. I 1980 ble statlig overvåking iverksatt ved SFT. I 1995 kom nåværende ordning i gang med et fast statlig tilskudd til en overvåkingsstasjon i Mjøsa (hovedstasjon Skreia), mens lokale overvåkingsstasjoner som var nødvendig for en helhetlig tilstandsovervåking ble betalt av regulanten og kommunene i nedbørfeltet (20 kommuner). Kommunene betaler etter antall innbyggere, mens regulanten betaler et omforenet beløp. Oppland og Hedmark fylkeskommuner har for de siste 2 år (1999 og 2000) også gitt tilskudd, men som må omsøkes fra år til år. Kommunene er med i prosjektet for en fem-årsperiode. Denne løper ut inneværende år slik at videreføring i år 2002 må avklares i god tid før årsskiftet.

Vassdragsforbund:

I et vassdrag hvor det er mange og varierte brukerinteresser, bør disse være organisert gjennom et forbund som står mellom brukerne og offentlige forvaltningsorganer. Tanken omkring vassdragsforbund for Mjøsa var fremme tidlig på 1980-tallet og da spesielt rettet mot forurensningssituasjonen. Videre var det på samme tid brukerkonflikter når det gjaldt vannuttak til jordbruksvatning i de mindre tilløpsvassdrag. Bl.a. ble det arrangert en studietur til "Vätterns vatten Vård" i Jönköping med deltagelse fra SFT, kommuner rundt Mjøsa og fylkeskommuner. Saken ble ikke fulgt opp videre da Mjøsa ble tatt inn i den forannevnte "statlig overvåking" i regi av SFT. Med dagens "Styringsgruppe for overvåking av Mjøsa med tilløpsvassdrag" hvor kommunene, regulanten og staten står for kostnadene har en et grunnlag for videreføring til et vassdragforbund med tilslutning av industri og landbruk når det gjelder vannuttak og utslipp. Ved etablering av et vassdragsforbund er det rimelig at dette får en formålsparagraf med definerte virkeområder – i dette tilfellet forurensnings-/tilstandsovervåking som hovedansvar.

Vassdragsförbund i Sverige:

Sverige kom tidlig i gang med tiltak mot vannforurensning og etablering av overvåkingsorganer. Av denne grunn har en framskaffet noe materiale om disse forholdene der.

Det skal være ca 50 "vattenvårdsförbund" i Sverige. Disse samarbeider og har rikssamling annet hvert år.

Vi kjenner til:

- | | |
|------------------|--|
| 3 elveförbund: | Indalsälven
Ljusnan og Vaxnan
Dalälven |
| 3 innsjöförbund: | Vänern
Vättern
Mälaren |

Prinsipper i Sverige:

- ♦ Alle brukerne av vassdrag kan/(skal) være medlemmer i "vattenvårdsförbund".
- ♦ Medlemmer betaler avgift. Dette gjelder kommuner, industri, landbruk, regulanter, jernbane- og vegvesen, turistforetak, forsvaret, fiskeförbund m.v.
- ♦ Kostnader til forurensningsovervåking fordeles mellom kommuner, industrier med separatutslipp, regulant og i noen tilfeller Naturvårdsverket.
- ♦ Industrien blir enten pålagt å betale en bestemt avgift av "länsstyrelsen" eller kommunen. Industrien kan også betale frivillig etter egne vurderinger av kostnadmessige og faglige forhold.

* Det enkelte förbund:

- ♦ "Dalälvens Vattenvårds-Förening"

Nedbørfelt	km2
Antall innbyggere	
Antall prøvest.	36
Kostnad pr år	1,8 mill. kroner
Administrasjon	0,5 " "
Resipientkontroll	1,3 " "
<u>Kostnadsfordeling:</u>	
Kommuner	30-40%
Industri	60-70%
Regulant	?
Landbruk	?

* Ikke fullstendig "talopplysninger"

◆ "Indalsälvens Vattenvårdsförbund"

Nedbørfelt	km ²
Antall innbyggere	
Antall prøvest.	
Kostnad pr år	0,25 – 0,28 mill. kroner
Administrasjon	0,13 " "
Resipientkontroll	0,12 " "

Kostnadsfordeling:

Kommuner (7 stk.)	10 000 kroner
Industri - større	10 000 "
Industri - mindre	5 000 "
Sagbruk	2 000 "
Landbruk	10 000 "

Regulant	timetjeneste
Veg-/jernbaneverket	?
Forsvaret	?
Turistbedrifter – større	?
Fiskeforeninger	500 kroner

◆ Ljusnan-Vaxnans Vattenvårdförbund

Nedbørfelt	19186 km ²
Antall innbyggere	
Antall prøvestasjoner	28 stk.
Forbundet ble etablert i 1960 og består av 5 kommuner, har 44 medlemmer + industri. Industrien er hovedsakelig tung skogsindustri.	

◆ "Vättern Vatten Vård"

Nedbørfelt	km ²
Antall innbyggere	
Antall prøvest.	
Kostnad pr år	1,38 mill. kroner
Resipientovervåking	0,76 " "
Administrasjon	0,62 " "

Kostnadsfordeling:

"Naturvårdsverket"	0,4 mill. kroner
Kommuner	50%
Industri - større	39%

○ Øvrige – regulant, forsvar, länsstyrelse, landsting, vegvesen o.a.	11%
--	-----

♦ "Vänerns vattenvårdsförbund"

Nedbørfelt km²
 Antall innbyggere
 Antall prøvest.

Kostnad pr år 1,376 mill. kroner
 Resipientovervåking 0,471 " "
 Administrasjon 0,905 " "

Kostnadsfordeling (vannforbruk/påvirkningsgrad):

Kommuner	22,0%
Landstinget	1,6%
Forsvaret	3,0%
Landbruk	2,4%
Industri	25,0%
Regulant	4,0%
Øvrige	3,0%
Länsstyrelsen	7,0%
Naturvårdsverket	31,6%

♦ "Mälarens vattenvårdsförbund"
 (Mälaren er hovedvannkilde for Stockholm.)

Nedbørfelt 22600 km²
 Antall innbyggere
 Antall prøvest.

Kostnad pr år 1,08 mill. kroner
 (hvorav Länsstyrelsen
 0,1 mill. kroner)
 Administrasjon 0,62 " "
 Resipientprogram 0,46 " "
 + egne industriprogram
 + egne vattenvårdsforeninger
 i tilløpsvassdrag + Hjälmaren

Kostnadsfordeling:

"Naturvårdsverket"	0,4	mill. kroner
Kommuner (21 stk)	0,01-0,64	" "
Länsstyrelsen	0,2	" "
Landshövdingen m.fl.	0,005-0,010	" "

Sammendrag:

- ♦ Dannelse av vassdragsforbund er akseptert i Sverige.
- ♦ Alle brukerne eller interesserte i vassdrag kan stå som medlemmer mot en fast avgift: kommuner, industri, landbruk, regulanter, jernbane-/vegvesen, turistforetak, forsvaret, fiskeforbund mv.
- ♦ Kostnader for resipientovervåking og administrasjon bestrides av kommuner, industri med separatutslipp, regulant og eventuelt Naturvårdsverket.
- ♦ Naturvårdsverket gir årlig støtte til de 3 største sjøene Vänern, Vättern og Mälaren. Statlig støtte begrunnes i nasjonal interesse.
- ♦ Kostnadsfordeling for resipientovervåking er noe ulikt utrodet:
 - Det kan være omfattende beløp: like beløp for kommuner, 2 avgiftsklasser for industri. Faste beløp for landbruk, sagbruk mv.
- ♦ Kostnader fordeles etter vannforbruk og etter forurensningsbelastning fra utslipp.
- ♦ Sverige har problem med landbrukets deltagelse. Gårdene er imidlertid store – ca 1 000 da – og kan ha relativt store husdyrbestander. Slike enheter kan være interessert i "logo" til vassdragsforbundet og tar slike utgifter som en slags miljøsertifisering.

Aktuelle kontaktpersoner:

Lars Lindblom, Stockholm Vatten

Clas Ånell, Ljusnan – Vaxnan

Lars Edenman, Lensstyrelsen i Vesterås (Mälaren vattenvårdsförbund)

Måns Lindell, Vättern Vatten Vård



Saksbehandler, innvalgstelefon
Thor Nordhagen – Tlf 62 55 11 75

Vår dato

Arkivnr.
461.0

Vår referanse
2001/2371-03
Deres referanse

Statens forurensningstilsyn
Postboks 8100 Dep.
0032 OSLO

Overvåking av Mjøsa i 2002 – Vurdering av kun lokal finansiering – SFTs brev av 27. mars 2001

Det vises til SFTs brev av 27. mars d.å. hvor fylkesmannen anmodes om, i samarbeid med Fylkesmannen i Oppland, å gi en vurdering av muligheten for at de som står for forurensningstilførselene til Mjøsa (kommuner, landbruk og konsesjonærer) alene skal finansiere overvåkingen fra og med år 2002.

I vedlagte notat er bakgrunnen for vurderingen og dagens situasjon for Mjøsa gjennomgått. Med SFTs brev synes tiden moden for å etablere et vassdragsforbund for Mjøsas nedbørfelt, og av denne grunn har en sett nærmere på tilsvarende forhold i Sverige som i en årrekke har hatt slike ordninger. Det ble tatt kontakt med et utvalg av disse for å få del i grunnlagsmateriale og erfaringer som framgår av notatet.

Vurdering/forslag

Innledningsvis og på bakgrunn av erfaringer fra Sverige vil en foreslå at det tas initiativ til opprettelse av et vassdragsforbund for Mjøsas nedbørfelt med hovedmål å sikre en forsvarlig og kontinuerlig overvåking av vannkvaliteten i Mjøsa.

Vassdragsforbundet kan ha en 2-delt oppgave:

- ♦ hovedmål å sørge for finansiering og gjennomføring av tilstandsovervåking
- ♦ en sekundær oppgave bør være å drive informasjons- og motivasjonsarbeid samt forestå spesielle undersøkelser ved behov.

Finansiering kan også være 2-delt ved at forurenserne står for resipientovervåking, mens generelt interesserte bedrifter/enkeltpersoner er alminnelige medlemmer som kun betaler en medlemsavgift. I oppstartingsfasen bør det kun arbeides med opprettholdelse av dagens overvåking.

Det foreslås at fylkesmennene i Hedmark og Oppland i samarbeid med "Styringsgruppen for overvåking av Mjøsa m/tilløpselver" tar opp spørsmålet om etablering av et vassdragsforbund. Dette kan gjøres gjennom formalisering av det samarbeidet som har foregått de siste 5 år, og vil i prinsippet ikke innebære de store endringer, jfr. vedlegg (finansiering 1998-2002).

Dersom SFT kutter sitt bidrag til Mjøsovervåkingen fra og med år 2002, vil det være et meget uheldig signal i forhold til den store innsatsen som er nedlagt de siste 25 år for å bringe Mjøsa tilbake til en akseptabel tilstand. Flere av dagens bidragsytere har allerede signalisert at de vil vurdere sin videre deltakelse nøye, dersom staten trekker seg ut. Mindre penger til overvåking vil gi dårligere oversikt over tilstand og utvikling, og vil sammen med svekket motivasjon kunne føre til en uønsket utvikling.

Konsekvensen for miljøet av økt myndighet til kommunene både på avløpssiden og innenfor landbruksforskriftene, bør følges opp ekstra nøye av staten. Dette kan bl.a. skje gjennom å bidra til å sikre en fortsatt overvåking i et vassdrag som fra før er godt dokumentert med vanndata. Mjøsa er et slikt vassdrag. En videreføring av overvåkingen ved hovedstasjonen (Skreia) i Mjøsa bør som et minimum være et nasjonalt ansvar.

Et vassdragsforbund må ha vedtekter og sekretariat. Dette kan utredes senere.

Finansiering

Spørsmål om finansiering kan bli noe sammensatt:

- ◆ Finansiering av drift er relativt klar for kommunale utslipp ved "Forskrift om kommunale vann- og avløpsgebyrer" hvor kostnader for overvåking kan tas inn i beregningsgrunnlaget. Dette gjelder husstander og næringsvirksomhet tilknyttet kommunale VA-anlegg (kfr. kommentar til forskriftens §1 første ledd).
- ◆ For industri m/separat utslipp kan medlemskap i vassdragsforbundet enten være frivillig eller pålagt gjennom konsesjon.

Hvordan avgifter for næringsvirksomhet (industri, regulant o.a.) skal beregnes kan være vanskelig. Dette kan baseres enten på avtalte/omforent beløp i forskjellige klasser eller utfra restutslipp av P, N, KOF, tungmetall o.a. vurdert i forhold til den belastning på vassdraget som en kan gjøre noe med. Dette er forhold som må utredes nærmere. Det vises til vedlagte notat hvor en ser at det i Sverige ikke er forutsatt direkte belastningskostnader, men definert avgiftsgrupper.

For landbruket vil det likeledes være vanskelig å fastsette avgifter – det dreier seg om svært mange og varierte bruk av relativt små enheter.

Fylkesmannen har forsøkt å få faglagene i landbruket i Hedmark og Oppland til å delta i finansiering av dagens overvåking uten å lykkes. Etter vår erfaring synes lokal deltagelse vanskelig og bør heller vurderes på nasjonalt nivå f.eks. gjennom jordbruksforhandlingene.

Deler av statens miljøavgift på kunstgjødsel bør kunne tilbakeføres til distriktene gjennom tilskudd til overvåking eller som statlig andel i prosjekter av mer nasjonal interesse.

En tanke kan være en frivillig ordning med miljøavgifter på hjelpestoffer som kunstgjødsel, sprøytemidler, ammoniakk og mursyre, diesel og kraftlør. Miljøavgifter kunne så tilbakeføres til aktuelle nedbørfelter etter lokalt forbruk. Det bør vurderes nærmere om dette kan gjøres for eksempel i første rekke på kunstgjødsel. En tenker her på en tilsvarende ordning som

materialelskapene på avfallssiden har ved at importører/ produsenter tar inn en sanerings-/gjenvinningsavgift når varen markedsføres.

Fylkesmannen forstår det slik at SFT ønsker at de som står for forurensninger alene skal finansiere overvåkingen fra og med 2002. Fylkesmannen mener det vil være uheldig fordi deltagelse i finansiering gir en direkte medvirkning til styring av miljøovervåking i større sammenheng. Staten bør derfor fortsatt finansiere en del av denne viktige nasjonale overvåkingsoppgaven. Det statlige bidraget bør ikke reduseres. Det må være av en størrelse som teller, dvs dagens nivå. Det antas at ved etablering av et vassdragsforbund m/eget sekretariat vil årlige utgifter øke fra 0,85 til 1,3 mill. kroner. Ved momstillegg på ca 25% nærmer det seg årlig 2,0 mill. kroner. En regner med at det allerede inneværende år vil bli problemer med gjennomføring av overvåkingsprogrammet.

Det må legges vekt på at Mjøsa er Norges største innsjø som i 1977-1981 ble påkostet ca 1,4 milliarder kroner (1978-kr). Innsjøen er en sentral drikkevannskilde for Østlandet. Videre er Mjøsas midtparti å anse som statens grunn. En overvåking av Mjøsa vil ikke bare være relatert til lokale utslipp. Den vil også fange opp klimavariasjoner, luftforurensning mv. Vassdragets tilstand vil være i en følsom balanse mellom naturgitte forhold og antropogen påvirkning. Vi vil spesielt vise til at i Sverige bidrar "Naturvårdsverket" med årlig ca 400 000,- svenske kroner til hver av innsjøene Vänern, Vättern og Mälaren. (Mälaren er hovedvannkilde til Stockholm.) Med en grundig overvåking gjennom ca 30 år med lange tidsserier på en rekke parametre, er det viktig å videreføre overvåkingen. Dette sikrer en nasjonal stabilitet og kontinuitet.

Det vil gi en uheldig signaleffekt dersom staten trekker seg. Det vil gi en svekkelse av forståelsen og samarbeidet. Det er allerede antydning at regulanten vil forutsette statlig deltagelse for å kunne støtte videreføring av prosjektet.

Fylkesmannen i Hedmark og Fylkesmannen i Oppland mener dagens overvåking i Mjøsa m/tilløpselver har et fornuftig opplegg og et omfang som bør videreføres. Dersom SFT har en annen oppfatning ønsker fylkesmennene tilbakemelding på hvilke deler av dagens overvåking og opplegg som er overflødig og dermed kan reduseres eller sløyfes.

KONKLUSJON:

- ◆ Fylkesmannen i Hedmark og Fylkesmannen i Oppland mener dagens overvåking i Mjøsa m/tilløpselver har et fornuftig opplegg og et omfang som bør videreføres.
- ◆ Det bør etableres et vassdragsforbund for Mjøsa m / tilløpselver. Dette bør helst skje frivillig slik at medlemmene både blir motiverte og får et "eierforhold" til vassdraget. Organisering gjennom et vassdragsforbund gir "billigere og bedre overvåking".
- ◆ Staten må ikke kutte det statlige bidraget, men minst opprettholde dette på dagens nivå for å sikre nasjonale interesser.
- ◆ Det må avklares et beregningsgrunnlag for gebyr for næringsutslipp hvor en allerede ser problemer for landbrukssektoren.
- ◆ Det er tvilsomt om et vassdragsforbund kan være etablert innen 2002.

Fylkesmennene ber om at SFT tar kontakt dersom det er ønskelig med ytterligere opplysninger. Vi tror videre det kan være hensiktsmessig at SFT og fylkesmennene tar et møte om saken før SFT's tar sin beslutning. Vi foreslår derfor at SFT tar initiativ til et møte.

Med hilsen

Olav Høiås e.f.
avdelingsdirektør

Ola Gillund
fung. seksjonssjef

Vedlegg: Notat datert 31.05.01 og oversikt over dagens kostnadsfordeling av overvåking.

Kopi: Fylkesmannen i Oppland, miljøvernavdelingen
Einar Kulsvehagen c/o Gjøvik kommune, serviceboks 2810 Gjøvik
Norske Potetindustrier BA, serviceboks 110 2810 Gjøvik
Fylkesmannen i Oslo og Akershus, miljøverndavdelingen v/Leif Nilsen

Fylkesmennene

Att: Miljøvernavdelingen

Statens
forurensningstilsyn
Postboks 8100 Dep, 0032
Oslo
Besøksadresse: Strømsveien
96

Date: 2000/02263 116 og 1998/2557 731.0
Vår ref.:
Saks ref.:
Behandle Jon Lasse Bratli, telefon: 22 57 35 85 - fagmidler-IT
K: Karen Fjøsne, telefon: 22 57 34 68 - overvåking

Telefon: 22 57 34 30
Telefaks: 22 67 67 36
E-post: postmottak@sft.no
Internett: www.sft.no

Tildeling av fagmidler – IT og midler til overvåking av vannforekomster i regi av fylkesmannens miljøvernavdeling (FMVA) for år 2001.

Fylkesmennenes miljøvernavdelinger er for 2001 samlet sett tildelt 1,890 mill. kroner til fagmidler – IT over statsbudsjettets kapittel 1441 post 01. Det er også tildelt 3,150 mill. kroner over statsbudsjettets kapittel 1410 post 21 til lokal overvåking av vannforekomster (innenfor resultatområdene 4 og 5). Den fylkesvise fordelingen av midlene fremgår av vedlegg 1 og 2.

Vi viser til tildelingsbrev fra Arbeids- og administrasjonsdepartementet av 31.01.01, der faglige føringer, resultatkrav og oppdrag framgår. Dette brevet omhandler tildeling av både fagmidler-IT og overvåkingsmidler. Vi ber derfor fylkesmannen om å bruke følgende referansenumre ved henvendelse til SFT: fagmidler-IT (ref. 2000/ 02263) og overvåking (ref. 1998/2557).

Fagmidler – IT

Denne tildelingen av IT-midler skjer fra statsbudsjettets kapittel 1441 post 01. Det er samlet sett 1,890 mill. kroner som tildeles, og som er fordelt til de enkelte FMVA etter stipulert arbeidsomfang (vedlegg 1). Midlene skal føres på 1441.01.21.

Statens forurensningstilsyn (SFT)/Direktoratet for naturforvaltning (DN) sine forventninger til bruk av disse fagmidlene er knyttet til en forsterket håndtering av innsamling og – forvaltning av data knyttet til fagdatabasene (Inkosys, Sesam, Naturbasen, Limnobasen, etc.). Vi viser i denne sammenheng til tildelingsbrevet for 2001 fra Arbeids- og administrasjonsdepartementet. Med delegeringen av nye oppgaver til Fylkesmannen følger også et ekstra oppfølgingsansvar knyttet til å registrere data for de delegerte bedriftene i Inkosys.

Regional overvåking

Tildeling av overvåkingsmidler til lokal overvåking av vannforekomster (resultatområde 4 og 5) fra statsbudsjettets kapittel 1410 post 21 skjer etter søknad fra FMVA.

Den totale rammen for overvåking av vannforekomster i regi av FMVA i 2001 er på 3,150 mill. kroner. Alle midlene er i år avsatt til ordinær overvåking etter søknad. To prosjekter som

gikk over en annen budsjettpost i fjor må inn på dette budsjettet i år. Fordelingen av midlene på hvert enkelt fylke fremgår av vedlegg 2. Fordelingen er gjort på grunnlag av prosjektforslag begrunnet i søknad og i henhold til retningslinjer for tildeling av midler i vårt brev av 25. september 2000.

Oversikt over hvilke beløp som er bevilget til bestemte overvåkingsprosjekter framgår av vedlegg 2. I de tilfeller der det ikke er angitt bestemte beløp for hvert enkelt prosjekt men kun en totalsum for flere prosjekter, står FMVA fritt til å disponere midlene mellom de nevnte prosjekter. Dersom FMVA mener det ut over dette er grunn til å prioritere midlene annerledes, må dette tas opp med SFT, se vilkår 1 nedenfor.

Generelle anbefalinger og ny informasjon for år 2001.

Generelle anbefalinger:

- kontrollere prøvetakingshyppighet i forhold til ønsket sikkerhet og utsagnskraft i resultatene (se NIVA rapport 3427-96)
- kontrollere at parameterutvalg er i overensstemmelse med nøkkelparametre i klassifikasjonssystemet (SFT veiledning 97:04, TA-nr. 1468/1997).
- gjennomføre en vurdering av hvilke resipienter som krever årlig overvåking og hvilke som kan klare seg med mindre hyppig overvåking. Dette bør tas hensyn til i planlegging for de kommende år.
- utvikle, ferdigstille eller revidere helhetlige (både ferskvann og sjøvann) fylkesvise overvåkingsplaner

EU's rammedirektiv for vannressursforvaltning ble vedtatt i desember 2000. Det pågår et arbeid med å lage en konsekvensutredning vedrørende implementeringen av direktivet. Første utkast til denne skal leveres MD medio september i år og det er derfor for tidlig for SFT å gi noen føringer for fylkesmannens rolle og plikter i denne sammenheng.

På grunn av budsjettsituasjonen har SFT i år måttet akseptere at ingen av de jordbrukspåvirkede innsjøene i **Jordsmønnovervåkingsprogrammet (JOVÅ)** overvåkes i 2001. SFT gir derfor de aktuelle fylkesmenn mulighet til å omprioritere de bevilgede midler dersom fylkesmannen ut fra egne behov vil prioritere aktivitet i en slik innsjø framfor noen av de prosjekter det er bevilget penger til. SFT minner da om vilkår 1 nedenfor.

Overvåking av **Mjøsa** vil i år gå i samme omfang og med styring som tidligere år fra fylkesmannen i Hedmark. Med bakgrunn i trange budsjetttrammer ber SFT fylkesmannen i Hedmark ta kontakt med fylkesmannen i Oppland for å lage en vurdering av muligheten for å få de som står for forurensningene (kommuner, landbruk og konsesjonarer) til å finansiere overvåkingen alene fra og med år 2002. Frist for tilbakemelding på dette til SFT er 31. mai i år. SFT vil komme med en tilbakemelding for eventuelt videre arbeid på bakgrunn av den vurdering som foreligger innen 1. august i år.

Overvåking av **Glomma** har i tidligere år vært styrt fra SFT. I år ber SFT fylkesmannen i Oslo og Akershus om å ta over styringen av denne oppgaven. Det som er viktig i år er å få fram en sluttrapport og ellers foreta overvåking som tidligere år, bortsett fra overvåking av stasjonen ved Sarpsfossen. Denne stasjonen overvåkes i SFTs Elvetilførselsprogram og fylkesmannen i Oslo og Akershus vil få tilgang til data herfra. Med bakgrunn i trange budsjetttrammer ber SFT fylkesmannen i Oslo og Akershus ta kontakt med fylkesmannen i Østfold og fylkesmannen i Hedmark for å lage en vurdering av muligheten for å få de som står for forurensningene (kommuner, landbruk og konsesjonarer) til å finansiere overvåkingen alene fra og med år 2002. Frist for tilbakemelding på dette til SFT er 1. august i år. SFT vil

komme med en tilbakemelding for eventuelt videre arbeid på bakgrunn av den vurdering som foreligger innen 1. september i år.

På grunn av budsjettssituasjonen har SFT i år besluttet kun å videreføre ett av de to **Forskrefvassdragene**. Vikesdalsvassdraget videreføres ikke i år. Her foregår det imidlertid noe overvåking i regi av SFTs sur nedbør program. Atnavassdraget vidreføres som tidligere år med styring fra fylkesmannen i Oppland. Fylkesmannen kan her følge de retningslinjer til rapportering som DN gir i forhold til den ytterligere overvåking av vassdraget som skjer med midler fra dem.

SFT og Statens næringsmiddeltilsyn (SNT) har besluttet at det bør bevilges midler til et prosjekt for å lage et overvåkingsnett i 8 sønnorske fylker for **kvikksølv i ferskvannsfisk**. Dette er en videreføring av undersøkelsene på slutten av 90-tallet som førte til kostholdsråd for abbor og gjedde. SNT bevilger i år 100.000,- kr. til dette. SFT ber fylkesmannen i Hedmark om å ta hovedansvaret for styringen av prosjektet. De får øremerket 255.000,- kr. til oppgaven. Det har vært foreslått at fiskeforvalter Tore Qvenild tar prosjektlederansvaret. Dette forslaget stiller SFT seg gjerne bak. I søknadene fra fylkene var det i mange tilfeller laber interesse for dette prosjektet. SFT ber derfor fylkesmannen i Hedmark om å ta kontakt dersom noen fylker skulle motsette seg å delta i prosjektet.

Eutrofiundersøkelser i ytre Oslofjord er nettopp igangsatt med Det norske Veritas (DNV) som hovedoppdragstaker. Prosjektet dekkes over SFTs generelle overvåkingsbudsjett, samt med midler fra deltakende kommuner i Fagrådet for ytre Oslofjord. SFT vil sende ut egen informasjon om dette til de berørte fylkene.

Overvåkingsmidlene gis på følgende vilkår:

1. Dersom FMVA mener det er grunn til å prioritere midlene annerledes ved å endre øremerkingen, gjøre avvik fra opprinnelig programforslag eller gjennomføre prosjekter det ikke er søkt om, må dette tas opp med SFT senest innen 1. mai i år.
2. SFT stiller krav om at samtlige FMVA skal registrere overvåkingsdata i SESAM. Resultatene fra den ordinære overvåkingen skal være registrert senest innen 01. april hvert år.
3. SFT minner om at sluttrapport for undersøkelser som ble avsluttet foregående år skal sendes SFT fortløpende i inneværende år. Vi ber om at det sjekkes at dette blir utført. Prosjekt og rapport-referanser skal også registreres i SESAM. Undersøkelser som avsluttes i år skal sluttrapporteres innen utgangen av neste år.
4. De sentrale miljøvernmyndighetene skal ha full rett til å nyttegjøre seg på enhver måte eller la offentliggjøre alle resultater framkommet ved undersøkelsene.

Karen Fjøsne er ansvarlig saksbehandler for overvåking generelt, men for følgende enkeltoppgaver er saksbehandlere som følger: Mjøsa, Glomma og Forskref - Tor Johannesen, Kvikksølv i ferskvannsfisk - Per Erik Iversen, SESAM - Jon L. Fuglestad.

Pengene til IT og overvåking bevilges over henholdsvis kap. 1441 post 01 og kap. 1410 post 21. Belastningsfullmakter ligger vedlagt. Økonomirapportering knytta til disse midlene skal gjøres på vedlagte skjemaer hver tertial.

Med hilsen

Trond Syversen (e.f.)
Direktør for Lokalmiljøavdelingen

Janne Sollie (e.f.)
Direktør for Samfunnsavdelingen

Vedlegg:

1. Oversikt over fordeling av fagmidler – IT
2. Fordeling/øremerking av overvåkingsmidler til FMVA for 2001.

Belastningsfullmakter.

Økonomirapporteringsskjemaer.

Kopi til: Direktoratet for naturforvaltning, Tungasletta, 7005 Trondheim.

Saksnr.:
Ref.:
Dato.: 04.06.2002

Sign.: Ola Gifflund

Notat

Forslag til utredning av Mjøsas vassdragsforbund

På møte i arbeidsgruppen 30. mai 2002 ble det fattet vedtak om å lage en utredning omkring etablering av et Vassdragsforbund for Mjøsa. Fylkesmannen i Hedmark fikk i oppdrag å skrive ut et notat med forslag til oppdragsmandat og disposisjon for en utredning. Det ble også gitt klarsignal for å engasjere NORVAR til å utrede saken i samarbeid med arbeidsgruppa innenfor en økonomisk ramme på 40.000 kroner. Utredningen som må være ferdig senest 20. august bør ikke overstige 20 maskinsskrevne sider.

Materiale som arbeidsgruppen har skaffet fra besøk til flere vattenvårdsforbund i Sverige benyttes som bakgrunnsstoff for utredningen

Utredningsmandat

- Utredningen skal klargjøre bakgrunn og premisser for etablering av et vassdragsforbund
- Presentere forslag til aktuelle oppgaver, organisering, finansiering, potensielle medlemmer og nødvendig sekretariat
- Drøfte forholdet til regionale og sentrale myndigheter og EU's vanddirektiv
- Fremme forslag til vedtekter

Utkast til disposisjon for utredning:

1. Historikk vedrørende Mjøsa overvåkning og forurensningsbegrensende tiltak
2. Hvorfor et vassdragsforbund, begrunnelse
3. Forholdet til regionale og sentrale myndigheter og EU's vanddirektiv
4. Potensielle medlemmer, organisering, finansiering/kontingenter og behov for eget sekretariat
5. Forbundets oppgaver (kjerneppgaver og aktuelle tilleggsoppgaver)
6. Forslag til vedtekter
7. Konklusjon og anbefaling

Utgitte NORVAR-rapporter

1. Aktuelle metoder for myk start/stopp av store motorer.
2. Betongnedbrytning i kloakkbassenger.
3. Register over industribedrifter tilknyttet offentlig avløpsnett. Forprosjekt for PC-basert registrerings- og rapporteringssystem.
4. Bruk av PC i avløpsanlegg. Eksempel på system for registrering og bearbeidelse av driftsdata.
5. Arbeidsmiljø i kloakkanlegg. Arbeid utført ved HIAS 1982-87.
6. Utgår.
7. Datasentral og EDB på avløpsanlegg. Forprosjekt.
8. EDB i VA-sektoren. Samordnet innsats.
9. NORVARs årsberetning 1988.
10. NORVARs årsberetning 1989.
11. Fortellingens innflytelse på veksten i et biofilm-anlegg. Forsøk i laboratorieskala ved VEAS.
12. NORVARs årsberetning 1990.
13. Prosess-styresystemer for VAR-anlegg. Forslag til kravspesifikasjoner.
- 13a. Prosess-styresystemer for VAR-anlegg. Funksjonsblokker for vannbehandlingsanlegg.
- 13b. Prosess-styresystemer for VAR-anlegg. Forslag til funksjonsbeskrivelser for avløpsrenseanlegg.
14. Drift av anlegg i VAR-sektoren. Behov for kompetanse og opplæring. Anbefaling fra anleggseierne.
15. Driftsovervåking av aktivert karbonfilter.
16. EDB i VAR-teknikken. FDV - kravspesifikasjoner.
17. EDB i VAR-teknikken. Driftsdataregninger.
18. EDB i VAR-teknikken. Sensorer og måleutstyr. Forprosjekt.
19. EDB i VAR-teknikken. Økonomistyring. Kravspesifikasjoner. Eksempler.
20. Slambehandling og -disponering ved større kloakkrenseanlegg. Sluttrapport.
- 20a. Slambehandling og -disponering ved større kloakkrenseanlegg. Aerob og anærob behandling.
- 20b. Slambehandling og -disponering ved større kloakkrenseanlegg. Kalking. Kompostering.
- 20c. Slambehandling og -disponering ved større kloakkrenseanlegg. Slamavvanning.
- 20d. Slambehandling og -disponering ved større kloakkrenseanlegg. Termisk behandling av kloakkslam.
21. NORVARs årsberetning 1991.
22. EDB i VAR-teknikken. Fase 1 - kravspesifikasjoner m.m. Statusbeskrivelse og forslag til videre arbeid.
- 23a. Internkontroll for VA-anlegg. Mal for internkontrollhåndbok for VA-anlegg.
- 23b. Internkontroll for VA-anlegg. Internkontrollhåndbok for avløpsanlegg. Eks. fra Fredrikstad og omegn avløpsanlegg.
- 23c. Internkontroll for VA-anlegg. Internkontrollhåndbok for vannverk. Eksempel fra Vansjø vannverk.
- 23d. Aktivitetsstyring håndbok for VA-anlegg. Informasjon, avvik og tiltak, verne- og sikkerhetsarbeid, opplæring.
- 23e. Aktivitetsstyring håndbok for VA-anlegg. HMS ved vannbehandlingsanlegg.
- 23f. Aktivitetsstyring håndbok for VA-anlegg. HMS ved avløpsrenseanlegg.
- 23g. Internkontroll for VA-anlegg. Eksempel på driftsinstruks Oltedalen kloakkrenseanlegg.
- 23h. Internkontroll for VA-anlegg. Eksempel på driftsinstruks Smøla vannverk.
- 23i. Internkontroll for VA-anlegg. Internkontroll for VA-transportsystemet. Eks. fra Nedre Eiker kommune.
24. NRV-prosjekt. Korrosjonskontroll ved vannbehandling med mikronisert marmor.
25. Mal for prosessoppfølging av anlegg for stabilisering og hygienisering av slam.
26. installering av gassmotor for strømproduksjon ved renseanlegg.
27. Mottak og behandling av avvannet råslam ved renseanlegg som hygieniserer og stabiliserer slam i væskeform.
28. Slam på grøntarealer. Erfaringer fra et demonstrasjonsprosjekt.
29. Regnvannsoverløp.
30. Utvikling og uttesting av datasystem for informasjonsflyt i VA-sektoren.
31. PRO-VA, Brukerklubb for prosessstyresystemer, drift- og fjernkontroll for VA-anlegg. Oversikt pr. 1993. Leverandører, produkter, konsulenter.
32. Bruk av statistiske metoder (kjernometri) for å finne sammenhenger i analyseresultater for avløpsvann.
33. Evaluering av enkle rensemetoder. Slamavskillere.
34. Evaluering av enkle rensemetoder. Siler/finnister.
35. Kravspesifikasjon og kontrollprogram for VA-kjemikalier.
36. Filter som hygienisk barriere.
37. EU/EØS, konsekvenser for Norges vannforsyning.
38. NORVAR-prosjekter 1992/93.
39. Implementering av EDB-basert vedlikeholdssystem. Erfaringer fra referanseprosjekt knyttet til pilotprosjekt ved Bekkelaget renseanlegg.
40. Driftsassistanter for avløp. Utredning om rolle og funksjon fremover.
41. Metri-tel. Kommunikationsmedium for VA-installasjoner. Erfaringer fra prøveprosjekt i Sandefjord kommune.
42. Industriavløp til kommunalt nett. Evaluering av utførte industrikartleggingsprosjekt.
43. Korrosjonskontroll ved Hamar vannverk.
44. Slam på grøntarealer. Erfaringer fra et demonstrasjonsprosjekt. Vekstsesongen 1994.
45. Forsøk med fortelling og felling i 2 trinn med polyaluminium-klorid høsten 1993. Kartlegging av slam-/slamvannsstrømmer med og uten fortelling 1993-94.
46. Renovering av avløpsledninger. Retningslinjer for dokumentasjon og kvalitetskontroll.
47. Strategidokument for industrikontroll.
48. NORVAR og miljøteknologi. Forprosjekt.
49. Grunnundersøkelser for infiltrasjon - små avløpsanlegg. Forundersøkelse, områdebefaring og detaljundersøkelse ved planlegging og separate avløpsanlegg.
50. Rørinspeksjon i avløpsledninger. Rapporteringshåndbok.
51. Slambehandling.
52. Bruk av slam i jordbruket.
53. Bruk av slam på grøntarealer.
54. Rørinspeksjon av avløpsledninger. Veileder.
55. Vannbehandling og innvendig korrosjonskontroll i vannledninger.
56. Vannforsyning til næringsmiddelindustrien. Krav til kvalitet. Vannverkens erstatningsansvar ved svikt i vannleveransen.
57. Trykkreduksjon. Håndbok og veileder.
58. Karbonatisering på alkaliske filter.
59. Veileder ved utarbeidelse av prosessgarantier.
60. Avløp fra bilvaskeanlegg til kommunalt renseanlegg.
61. Veileder i planlegging av fornyelse av vannledningsnett.
62. Veileder i planlegging av spyling og pluggkjøring av vannledningsnett.
63. Mal for godkjenning av vannverk.
64. Driftserfaringer fra anlegg for stabilisering og hygienisering av slam i Norge.
65. Forslag til veileder for fettavskillere til kommunalt avløpsnett.

NORVAR-rapporter forts.:

65. Forslag til veileder for fettavskillere til kommunalt avløpsnett.
66. EØS-regelverket brukt på anskaffelser i VA-sektoren.
67. Filter som hygienisk barriere – fase 3.
68. Korrosjonskontroll ved Stange vannverk.
69. Evaluering av enkle rensemetoder, fase 2. Siler/finrister.
70. Evaluering av enkle rensemetoder, fase 2. Store slamavskillere samt underlag for veileder.
71. Evaluering av enkle rensemetoder, fase 3. Veileder for valg av rensemetode ved utslipp til gode sjøresipienter.
72. Utviklingstrekk og utfordringer innen VA-teknikken. Sammenstilling av resultatet fra arbeidet i NORVARs gruppe for langtidsplanlegging i VA-sektoren.
73. Etablering av NORVARs VA- infotorg. Bruk av internett som kommunikasjonsverktøy.
74. Informasjon fra NORVARs faggruppe for EDB og IT. Spesialrapport – 5. Utgave. Beskrivelse av 34 EDB-programmer/Moduler for bruk i VA-teknikken.
75. NORVARs faggruppe for EDB og IT. IT-strategi i VA-sektoren.
76. Dataflyt-klassifisering av avløpsledninger.
77. Alternative områder for bruk av slam utenom jordbruket. Forprosjekt.
78. Alternative behandlingsmetoder for fettslam fra fettavskillere.
79. Informasjonssystem for drikkevann. Forprosjekt.
80. Sjekkliste/veiledninger for prosjektering og utførelse av VA-hoved og stikkledninger – sanitærinstallasjoner.
81. Veileder. Kontrahering av VA-tekniske prosessanlegg i totalentreprise.
82. Veileder for prøvetaking av avløpsvann.
83. Rørinspeksjon med videokamera. Veiledning/rapportering.
84. Forfall og fornyelse av ledningsnett.
85. Effektiv partikkelseparasjon innen avløpsteknikken.
86. Behandling og disponering av vannverksslam. Forprosjekt.
87. Kalsiumkarbonatfiltre for korrosjonskontroll. Utprøving av forskjellige marmormasser.
88. Vannglass som korrosjonsinhibitor. Resultater fra pilot-forsøk i Orkdal kommune.
89. VA-ledningsanlegg etter revidert plan- og bygningslov.
90. Actiflo-prosjektet ved Flesland ra.
91. Vurdering av «slamfabrikk» for Østfold.
92. Informasjon om VA-sektoren – forprosjekt.
93. Videreutvikling av NORVAR. Resultatet av strategisk prosess 1997/98.
94. Nettverksamarbeid mellom NORVAR, driftsassistanter og kommuner.
95. Veileder for valg av riktige sensorer og måleutstyr i VA-teknikken.
96. Rist- og silgods – karakterisering, behandlings- og disponeringsløsninger.
97. Slamforbrenning (VA-forsk 1999-11). (Samarbeidsprosjekt med VAV).
98. Kvalitetssystemer for VA-ledninger. Mal for prosessen for å komme fram til kvalitetssystem som tilfredsstiller kravene i revidert plan- og bygningslov.
99. Veiledning i dokumentasjon av utslipp.
100. Sammenhengen mellom kvalitet, service og pris på kommunale vann- og avløpstjenester.
- 101: Status og strategi for VA-opplæringen.
- 102: Oppsummering av resultater og erfaringer fra forsøk og drift av nitrogenfjerning ved norske avløpsrenseanlegg.
- 103: Returstømmer i renseanlegg. Karakterisering og håndtering.
- 104: Nordisk konferanse om nitrogenfjerning og biologisk fosforfjerning 1999.
- 105: Sjekkliste plan- og byggeprosess for silanlegg.
- 106: Effektiv bruk av driftsinformasjon på renseanlegg/ mal for rapportering.
- 107: Utslipp fra mindre avløpsanlegg. Teknisk veiledning. Foreløpig utgave.
- 108: Data for dokumentasjon av VA-sektorens infrastruktur og resultater.
- 109: Resultatindikatorer som styringsverktøy for VA-ledelsen.
- 110: Veileder i konkurranseutsetting. Avtaler for drift og vedlikehold av VA-anlegg.
- 111: Eksempel på driftsinstruks for silanlegg. Cap Clara i Molde kommune.
- 112: Erfaringer med nye renseløsninger for mindre utslipp.
- 113: Nødvendig kompetanse for drift av avløpsrenseanlegg. Læreplan for driftsoperatør avløp.
- 114: Nødvendig kompetanse for drift av vannbehandlingsanlegg. Læreplan for driftsoperatør vann.
- 115: Pumping av avløpsslam. Pumpetyper, erfaringer og tips.
- 116: Scenarier for VA-sektoren år 2010
- 117: VA-jus. Etablering og drift av vann- og avløpsverk sett fra juridisk synsvinkel.
- 118: Veiledning for kontrahering av rådgivnings- og prosjekteringstjenester innen VAR-teknikk.
- 119: Omstruktureringer i VA-sektoren i Norge. En kartlegging og sammenstilling.
- 120: Strategi for norske vann- og avløpsverk. Rapport fra strategiprosess 2000/2001.
- 121: Kjøkkenavfallsvern for håndtering av matavfall. Erfaringer og vurderinger.
- 122: Prosessen ved utarbeiding av miljømål for vannforekomster. Erfaringer og anbefalinger fra noen kommuner.
- 123: Eksempelsamling/mal for lokale forskrifter om utslipp fra mindre avløpsanlegg.
- 124: Nødvendig kompetanse for legging av VA-ledninger. Læreplan for ADK 1.
- 125: Mal for forenklet VA-norm.
- 126: Organisering og effektivisering av VA-sektoren. En mulighetsstudie.
- 127: Vassdragforbund for Mjøsa og tilløpselvene – en samarbeidsmodell.